

INTERNATIONAL MAGAZINE

RNI No. 61816/95

Postal Regd. No. CHD/0081/2018-20

Date of Publishing :13/10/2020
Page No. from 1 to 60
Date of posting
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਬ੍ਰਹਮੁ ਈਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਨਵੰਬਰ 2020

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ
ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ ।

ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਛੱਬੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਨਵੰਬਰ, 2020
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) -
140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 \$	400 \$
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	8
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	13
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਰਸ਼ਾਰ-ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ	19
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ	27
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ	36
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
7.	ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ	43
	ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ	
8.	ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ	46
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
9.	ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ	50
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
10.	ਈਸ਼ੁਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	52
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
11.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	53
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
12.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥

ਪੂਰਨ ਕਲ ਜਿਨਿ ਧਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੭

'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਵੀ ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਇਕ ਐਸੀ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ 'ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ (ਅੰਗ- 1299)

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ ॥

ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੦੨

ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਿਆਲੂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਪੂਰਨ ਕਲ ਜਿਨਿ ਧਾਰੀ ॥ (ਅੰਗ- 627) ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ। ਆਪ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ

ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੨

ਆਪ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਕੇ 'ਪੂਰਨ ਕਲ ਜਿਨਿ ਧਾਰੀ' ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮੁੱਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਉਸਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਦਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਣਾ, 'ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ- 73) ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਯਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਲਿਵਧਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਠੀ ਬਣ ਕੇ ਸੰਭਾਲ

ਕੇ ਰੱਖ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭਾਵ ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ) ਬੇਅੰਤ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਲਿੰਗ, ਉਚ-ਨੀਚ ਆਦਿ ਦਾ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ। 'ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ ॥ (ਅੰਗ-617) ਸੂਰਜ ਨਿੱਘ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ੈਅ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਿਰਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਹਾਰਿਕ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਸਦੀ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਵਿਚ ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਤੱਤ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲ ਕੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ, ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ -

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੮੬੪

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੫

ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਦਰਜਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਉਹ 'ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ। ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਸੋਝੀ ਪਾਇਸੀ ॥ (ਅੰਗ- 730) ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮੰਜਿਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ -

ਭਾਈ ਰੇ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਪੂਛੁ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਾਰਦੈ ਬੇਦ ਬਿਆਸੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੫੯

ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੁ ਨਿਵਲੁ ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ

ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੭
ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ- ੪੬੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ।

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥
ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੭

ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਦਰਜਾ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ ਤੇ ਹੁਣ ਸਮੁੰਹ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਨ। ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਆਨੰਦੁ ਆਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਆਨੰਦੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ॥
ਅੰਗ- ੯੧੭

ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੯੧੭

ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਤਕ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ 10 ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਜਿਉ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ। ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਵੀ ਝੱਲੇ। ਅਖੀਰ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਤਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਜਿਉ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਸਦੀਵੀ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੁਕਮ, ਭਾਣਾ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਏ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਦੀਵੀ, ਅਮਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਮਰ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਤਰਾਂ ਤੋਂ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ

ਕੇਵਲ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਹਮਰੈ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗੁ ਦਗਾਨਾ
ਹਮ ਕਰਜ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਸਾਢੇ ॥
ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਪੁੰਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ ਭਉ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰਿ ਪਰਾਢੇ ॥
ਅੰਗ - ੧੭੧

ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰਜਾ ਹੈ, ਰਿਣ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੇਵਕ, ਚਾਕਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮਸਤਕਿ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਨ ਦਾ ਚਿੰਨ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਕਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹਰਿ ਧਿਆਇਦਾ
ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਇ ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਦੇ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਗੁਰੁ ਮੇਲਾਇ ॥
ਏਹੁ ਭਉਜਲੁ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ
ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ ਨਾਮਿ ਤਰਾਇ ॥
ਗੁਰਸਿਖੀ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੪

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੯੯

ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੱਬੀ ਰੂਹਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੯
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪੁ ਹੈ ਖਾਸ ॥

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਮੈ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੱਬੀ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਵਾਜਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੩੯੭

ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਬਸਹਿ ਹਜੁਰੇ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ॥ ੭ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ੮ ॥ ੭ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੨

ਜਾ ਕੈ ਹੀਐ ਦੀਓ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੧

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ੬ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੩

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈਆਂ ਇਸ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ੱਕਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਉਹ ਮੰਜ਼ਿਲੇ ਮਕਸੂਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ।'

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸੁਖਿ ਬਸੇ ਸਭ ਕੈ ਮਨਿ ਲੋਚ ॥

ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੮੧੫

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਸਦਕਾ ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ

ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੭੪੯

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥ ੧੬੪ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੭੩

ਟੁੱਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਣਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਨ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੯੬੨

ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥

(ਅੰਗ- 289) ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵਿਰਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਰੰਗ ਰਤੜੇ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ) ਤੋਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਟੁੱਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਭਾਵ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕਿ

ਦਾ ਭਾਗ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ। 'ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਡੀਓ, ਵੀ.ਡੀ.ਓ, ਸੀਡੀਜ਼ ਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਲੜੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਕਿਰਨਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ 'ਤੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੱਪਾ-ਚੱਪਾ ਮਉਲੀ ਹੋਈ ਬਨਸਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਅੱਜ ਵੀ ਵੰਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਫਰੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਚੱਜੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੇਂਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟਰੱਸਟ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੈ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਮੂਹ ਟਰੱਸਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਰੰਭੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵਲੋਂ ਆਰੰਭੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨੇ ਔਖੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 12 'ਤੇ)

ਮੰਘਿਰਿ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਨਵੰਬਰ 15 (ਐਤਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੋਹੰਦੀਆ ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠੜੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲੜੀਆਹ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲੜੀਆਹ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੇ ਰਹਨਿ ਇਕੋਲੜੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪੜੀਆਹ ॥
ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ ॥
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਂਛੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ ॥
ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ ॥ ੧੦ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੫

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਤੇਰੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਯੁੱਗ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਦੀ ਰੁੱਖ ਉਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਪੰਛੀ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵੱਲ ਤੱਕੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਤਿਨਕਾ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਰ ਦੇਖੇ, ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਦੇਖਿਆ। ਰੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਰੁਪਇਆ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐ ਮਨੁੱਖ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨੂਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਰੰਗ-ਰਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ। ਤੀਸਰਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੋਹੰਦੀਆ

ਮਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੁਹੰਦੀਆਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੋਹਣੇ ਲਗਣਾ -

ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠੜੀਆਹ॥

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਸ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ, ਮਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀਆਂ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਤਿਨੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲੜੀਆਹ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੋਰ 'ਤੇ ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਉਸ

ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਖਿੜਾਉ, ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨੂਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਦਿਸਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਆ ਜਾਏ, ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨੂਰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਤਾਂ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਘੜੀ ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ, ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਕੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਉਤਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਤੈਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲੀ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫੁੱਲ ਨਰਸਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ-ਕੀਮਤੀ ਫੁੱਲ ਉਗੇ ਹੋਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਲਗਾ ਲੈਣੇ। ਬਾਗ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਬੂਟੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਲਗਾਏ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਫਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਸਦਾਰ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਬੂਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅੰਬ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਬੂਟੇ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਪੱਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਦਸ, ਕਦੀ ਉਸ ਪੱਤੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਬ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਇਐ? ਨਾਮ ਤਾਂ ਸਾਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਹੈ ਅੰਬ ਦਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਉਸ ਅੰਬ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਈਂ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਰਸ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਅੰਬ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਲ ਤਾਂ ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਦ ਉਥੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ, ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲੀ-ਵਿਰਲੀ ਟਾਹਣੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਾਈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਜੁੜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ ਪਾਏ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਹਨਾਂ

ਕੀਮਤੀ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾੜ ਦੇਵਾਂ। ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਾਟੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਲਪੇਟ ਕੇ ਤੁਰਿਆਂ ਫਿਰਾਂ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਲਿਬਾਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮਿਲੇਂ, ਮੈਂ ਉਹ ਲਿਬਾਸ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮਿਲ ਤਾਂ ਸਹੀ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਐ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਜਗਿਆਸੂ! ਇਥੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਘਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹੂ ਨੂੰ, ਵੇਸ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ? ਜੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨੀਅਤ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸ਼ਹੂ, ਤੇਰਾ ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਨੀਅਤ ਰਾਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਸ਼ਹੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ? ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਈਏ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰਾ ਸਾਈਂ ਤਰੁੱਠ ਪਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਾਈਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਕਰੇ? ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਬੋਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ 'ਚੋਂ ਬੋਲਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਲੱਗਣ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਝੁੱਕਣ ਦੀ ਜਾਚ ਹੋਵੇ, ਆਕੜਨ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਧਿਆਨ ਦਿਉ, ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਐ ਮਨੁੱਖ! ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਤਕ ਮਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪਾਲਿਆ, ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਰ ਕੇ ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਸ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ। ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਅੰਤਿਮ ਸੁਆਸ ਲੈ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਗੋਦ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਿਨ ਮਾਂ ਦਾ ਸੀਸ ਤੇਰੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਧੀ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਲੱਗੇ ਝਬਾਲ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਡੋਲੀ 'ਚ ਬਿਠਾਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇੜੇ ਆਏ ਅਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ। ਬੀਬੀ

ਵੀਰੋ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗਲੇ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਧੀਏ! ਜਿਸ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੀ ਹੈਂ, ਇਸ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰੀਂ। ਇਹੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਝੁਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਹਰੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਬੁਲ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਕੁਝ ਹੈ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਧੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸੱਸ-ਸੋਹਰੇ ਦਾ ਆਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਂ, ਬਾਬੁਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਕਰੀਂ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਪਰਤ ਕੇ ਮਾਂ ਦਮੋਦਰੀ ਆਈ। ਫਿਰ ਮਾਂ ਦਮੋਦਰੀ ਨੇ ਧੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਗਲੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਕਿ ਸੁਣ ਧੀਏ! ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਸੌਖੀ ਬੀਤੇਗੀ। ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ? ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀਏ! ਇਸਨਾਨ ਕਰੀਂ ਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਗਾਈਂ। ਖੋਟੀ ਸੰਗਤ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਬੈਠੋਂ ਧੀਏ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗਾਈ ਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਚੇਤੇ ਆਵੇ।

ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ। ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਲੜੇਗਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਲੱਗੇਗਾ।

ਮੋਹਰੀ ਪੁਤ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ
ਰਾਮਦਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੨੪

ਉਥੇ ਸਨਮੁਖ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ। ਮੋਹਰੀ ਪੁੱਤਰ, ਤੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹਿਉ। ਉਥੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਲੇ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੇ ਕੇ ਕਬੋਲ ਬੋਲੇ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ -

ਕਾਹੇ ਪੁਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ॥

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਪਿਉ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਕਬੋਲ ਬੋਲ ਕਿਉਂ ਬੋਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈਂ? ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ -

ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ

ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੦੦

ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈਂ। ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਤੀਰਥ ਨਹਾਈ ਜਾਈਂ ਸੱਜਣਾ, ਇਹ ਪਾਪ

ਤਾਂ ਤੀਰਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰ ਸਕਦੇ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰੀਐ ਕੀਤੋ ਕਾਮਣ ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ॥

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਟੂਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਏ ਇਸਤਰੀਏ! ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਉਤੇ ਟੂਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜੰਮੇ ਸਾਈਂ ਵਿਸਰਿਆ

ਜਿਸ ਦਿਨ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਰੱਬ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਵੀਵਾਹਿਆਂ ਮਾਂ ਪਿਆ ਵਿਸਾਰੇ॥ ਵਾਰ ੩੭, ਪਉੜੀ ੧੨

ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤੇ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਤਰ ਰੁੱਸ ਜਾਏ, ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਭਰਾ ਬੜੇ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਬੰਧੀ ਬੜੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ, ਮਾਂ ਤੇ ਬਾਪ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਭਾਲਣ ਜਾਈਂ, ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾ ਕਿਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰੁਪਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਰੀਝਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈ।

ਪਿਆਰਿਆ! ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਅੰਦਰ ਲੱਗ ਜਾਏ ਤੇ ਬਦੋਬਦੀ ਅੰਦਰ ਝੁਕ ਜਾਏ। ਦੂਜਾ ਉਹ ਹੈ -

ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੈ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੪੭੦

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇ -

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ..॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਨਿਮਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਾਰ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਜਿਹੜਾ ਉੱਚਾ ਰੁੱਖ ਹੈ, ਤੁਫ਼ਾਨ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਛੋਟਾ ਰੁੱਖ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਤੁਫ਼ਾਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਝੁੱਕ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਤੁਫ਼ਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਨਿਵਣਾ, ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਸਾਈਂ

ਨੂੰ ਰੀਝਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨ 'ਭ' ਚੇਤੇ ਰੱਖ ਲੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ। ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭੈਅ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰਾ 'ਭ' ਹੈ - ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਭੈਅ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਉ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੈਅ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਦੀ ਭਾਉ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ, ਅਦਬ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ 'ਭ' ਹੈ ਭਲਾ। ਜੇ ਮਾਲਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿ-ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਈਂ। ਜੇ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ, ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦੇ, ਫਿਰ ਦੇਖ ਮਾਲਕ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਕਿਵੇਂ ਤਰੁੱਠਦਾ ਹੈ। ਸਾਈਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਲਾਵਾਂ ਲੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਰਾਤੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ-ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਆਉ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਉ, ਦੇਖੋ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਜਾਂਝੀ ਤੇ ਮਾਂਝੀ ਬਣ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਬੱਚੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਜੋੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਜੋੜਾ ਰੰਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਨ ਨੂੰ ਹੀ ਕੱਪੜਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਰੰਗਣ ਚੱਲੀ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਥੇ ਪੰਜ ਤੱਤ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਸੁੱਭ ਹਨ, ਇਹ ਬਰਾਤੀ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸਾਈਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰੇ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ? ਅੰਦਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਕੇ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਫੇਰੇ ਲੈਣੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਗੌਣ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਗੌਣ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਗਾਉਣ ਲਈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਈਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉ, ਮੇਰੇ ਸਾਈਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾਉਣੇ? ਫਿਰ ਕਿਹਾ, ਸਤਿ-ਸੰਤੋਖ ਬਰਾਤੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਨ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਫੇਰੇ ਸਮੇਂ ਮੰਤਰ ਕਿੰਨੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ

ਨਾਭੀ ਨੂੰ ਬੇਦੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਸੁਆਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਮੰਤਰ ਹੀ ਉਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਿਰ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਨੇ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 33 ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਰੱਬ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੋਹੰਦੀਆ ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠੜੀਆਹ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨ ਸਾਈਂ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਕਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ

ਕੀ ਕਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ?

ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲੜੀਆਹ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕੌਣ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ

ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲੜੀਆਹ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਜਿਹੜੇ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਉਦੋਂ ਖਿੜ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੇ ਰਹਨਿ ਇਕੋਲੜੀਆਹ॥

ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤਿਲ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਉਥੇ ਤੜਪਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ।

ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪੜੀਆਹ॥

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰਨਾ। ਉਹ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਆਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ॥

ਰਾਵਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ।

ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗਲੇ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣੀਂ।

ਨਾਨਕ ਬਾਛੈ ਧੁੜਿ ਤਿਨ ਪੁਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਜਿਹੜੇ ਜੁੜੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਦੇ ਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰੋ-

ਮੰਘਿਰਿ ਪੁਭ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ॥੧੦॥

ਮਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਕਰ, ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਏਂਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ, ਕਿਤੇ ਕਾਮਣ ਬਣ ਕੇ ਕੰਤ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਏ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਮੈ ਕਾਮਣਿ ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਕਰਤਾਰ॥

ਜੇਹਾ ਕਰਾਏ ਤੇਹਾ ਕਰੀ ਸੀਗਾਰ॥ ਅੰਗ - ੧੧੨੮

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਜੇ ਤੂ ਵਤਹਿ ਅੰਛਣੇ ਹਭ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ-੧੦੯੫

ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਂਈਆਂ! ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨੀ। ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿਮਤ ਕਰੀ, ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕਿਨਕਾ ਮਾਤਰ ਮਾਣਨ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ ਦੇਈਂ। ਗੁਰਮੁਖੇ! ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭ ਨੂੰ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਣ। ਇੰਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਹੋਈਆਂ ਬੇਅੰਤ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖਿਮਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਕਿ 'ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।' ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੰਨ 1986 ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ।

ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਵੱਖਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ, ਵੱਡੇ ਇਕੱਠਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਲਏ ਜਾਣਗੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਸਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਦਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹੇ। ਇਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸਾਰਥਕ ਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿਉ ਮੇਲਾ ਹੋਈ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ ਮੇਲੇਗਾ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। ਫਿਰ ਸਦਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹਾਨ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ 2 ਨਵੰਬਰ 2020 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਦੂਜਾ 30 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ= "ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਮਿਟੀ ਧੁੰਦ ਜਗੁ ਚਾਨਣ ਹੋਆ।" ਸਭ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਦੇ ਲੇਖ - 'ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਨਾਈ' ਅਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-15)

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਦੋਨੋਂ ਜਣੇ ਮਤਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਦਿਨ, ਚਾਰ ਰਾਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਜਣੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਓਹੀ ਸੱਪ ਨਜ਼ਰੀ ਪਿਆ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਫਣ ਆਪ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ ਕਿ -

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ

ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਜੀਵ ਹੈ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਾਲਸਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੱਪ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਜਾਣੀਏ। ਆਪ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਹੋ, ਆਪ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੋ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੋ! ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਗੁਝੀ ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਝਾਕ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰ

ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਛੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਮਣ ਜਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਣ ਅਤੇ ਰਾਈ ਦੀ ਕੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਸ ਪਾਇਲ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ, ਘੁਢਾਣੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅੰਨਠ ਸੇਵਕ ਨੂੰ 52 ਕਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜ ਗੰਥੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਘੁਢਾਣੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਭਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਪ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਚਾਰਪਾਈ ਉਪਰ ਵਿਛੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉਪਰ ਸਜ ਗਏ। ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਚਲ ਪਏ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਚੌਧਰੀ ਐਨਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਵੀ ਮਾਤ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਲੋਕ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਚਿਆਂ ਟਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਚੇ ਟਿੱਬੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨਾ ਵਡਿਆਈਆ

ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹ॥

ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੩

ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਚਲੋ, ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕੌਣ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਧਾਂਈਆਂ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ, ਅੰਗਰਖਸ਼ਕ ਨਾਲ ਲਏ ਅਤੇ ਇਸ ਢੱਕੀ

ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੇ, ਨਾ ਉਤਰ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖੀ। ਸਗੋਂ ਬੜੀਆਂ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਕਾਹਦੇ ਸਾਧ ਹੋਏ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਾਂ? ਸੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ 200 ਸਾਲ ਬਾਦ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੌਧਰੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ਸੱਪ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਕ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ ਬਕਾਇਆ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਪੂੜੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮਿਆ। ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਇਸ ਦੇ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ-

**ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ॥
ਜਿਉ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਭਾਰ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੬**

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਸੰਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਜਗਿਆਸਾ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੂੰ ਸੰਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਜਿਉ ਕਰ ਨਿਰਮਲ ਆਰਸੀ
ਜਗੁ ਵੇਖਣਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ**

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਫੌਜਾਂ ਲੰਘਾਉਣ ਲਈ ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਰਾਹ ਮੰਗ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੰਗਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ

ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣਾ ਨੂੰ ਥੰਮ ਲੈ। ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਸਮਾਨ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰਲੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਅਸ਼ਰਫਕ ਫੌਜੀ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਐਵੇਂ ਖਾਹਮ-ਖਾਹ ਵਡਿਆਈ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੜੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਰਲੇ ਕੰਢੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਸਾਂ ਅਜੇ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਦਰਿਆ ਦਾ ਲੰਘੇ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਓਨੀਓਂ ਉਚੀ ਲਹਿਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆ ਗਈ ਜਿੰਨੀ ਉਚੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਕੋਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਕੰਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥**

ਅੰਗ - ੫

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਵੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤਿਥੀ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਆਪ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੇਜ ਆਪ ਵਿਚ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਜਾਂ ਸਮਾਧੀ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਲ ਝਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣੀ ਹੁੰਦੀ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ।

**ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਉਧਰੈ
ਜਮੁ ਤਾ ਕੈ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਬਿਛੁੜਿਆ ਹੋਵੈ
ਤਿਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਭਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟੈ
ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਜੋ ਆਵੈ॥
ਜੇਹਾ ਮਨੋਰਥੁ ਕਰਿ ਆਰਾਧੇ
ਸੋ ਸੰਤਨ ਤੇ ਪਾਵੈ॥
ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੇਤਕ ਬਰਨਉ
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਭਾਣੇ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ
ਸੇ ਸਭ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ॥**

ਅੰਗ - ੭੪੮

ਸੋ ਐਸੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਸਿਸਟੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੫

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰੋਹੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ, ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨਾਮ ਬੰਦਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਬੰਨੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਅਤੇ ਇਕ ਇਰਾਨੀ ਗਲੀਚਾ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਗੇਗਾ। ਰੋਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚੌਲੇ ਸੁਆ ਲੈਣਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ, ਅੰਗਰਕਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਅੰਸ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਉਪਰ ਕੁਝ ਗੁਮਾਨ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨੇ ਲੈ ਲਵੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਨ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ

ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ

ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਉਥੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਠ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਰਜ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਲੋਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਪਦਾਰਥ ਸੁੱਖ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਖਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗੱਫੇ ਖਾਣ ਲਈ ਲਿਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖੀਰ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਦ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਚਾਮਲ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੇਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ ਰੋਸ਼ਮ ਦੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਢੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਲਏ। ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। 8-10 ਕੁੱਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ 8-10 ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲੱਗ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੱਸਾ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੋਸ਼ਮ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ-ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਵੀ ਬਖੇਰ ਦਿਤਾ। ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦੋ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡ ਕੇ ਬਾੜ ਉਤੇ ਗਿਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾਂ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਵਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਕਪੜੇ ਸਮਝ ਕੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੜਵਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ, ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੱਸੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਜਿਹੜੇ ਵਸਤਰ ਤੂੰ ਵਲੈਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਨ। ਅਸਾਡੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੂਕਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਮਸਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪਾਟੇ। ਇਹ ਕੂਕਰ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਰ ਨਾ ਪਹਿਨਾਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਐਉਂ ਕਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੂਕਰ ਰਾਤ ਭਰ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਕੇ ਖੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪੁਸ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੂਕਰਾਂ ਨੂੰ ਖਲਾ। ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਥਾਂ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਹਬਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਆ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲੋਂ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੜ੍ਹੀਏ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਭਾਈ ਮਾਧੋ ਦਾਸ

ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੋ ਦਸਵੰਧ ਮਿਲੇ ਉਹ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰੋ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਪੈਦਲ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਗੁਜਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ ਉਥੇ ਆਪ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ। ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ ਆਪ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਵੋ। ਮੈਂ ਉਸ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਪੀਰ ਜੀ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਤਕ ਛੱਡਣ ਗਏ। ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਛਿੱਤਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਗਲ ਵਿਚ ਚੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਜੀਰਨ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਟਾਕੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੌਜਾਂ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਘੋੜੇ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਾ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਬੁਝੁ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਂਹੀਓ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਨਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਲਾ ਵੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫਟ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਟਾਕੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕਈ ਵਸਤਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋੜਾ ਵੀ ਨਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੋੜਾ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਐਉਂ ਕਰੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਸਤਰ, ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਚੁਕ ਲਵੋ। ਬਾਕੀ ਮਾਇਆ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਫੇਰ ਕੰਮ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਲਵੋ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਲੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ

ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਆਪ ਕਿਸ ਢੀਮ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪੀਰ ਨੇ ਖੇਤ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਢੀਮਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਸਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਜੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਗਲੀਚੇ ਹੀ ਗਲੀਚੇ, ਰੇਸ਼ਮ ਹੀ ਰੇਸ਼ਮ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾ ਦੇਖੋ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ॥

ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ

ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ॥

ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ

ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ॥

ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ

ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੋ

ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਠਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੌਨ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸੋ, ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੁਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਅਗਲੀ ਲੜੀ

ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਘ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਡੇਰਾ ਸੰਤਗੜ੍ਹ ਹਰਖੋਵਾਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਆਪ 25 ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਵੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਤ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਹਾਰਪੁਰੀ, ਸੰਤ ਮੱਘਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਟਕ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤਪਸਿਆ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਜਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਗੰਗਸਰ ਜੈਤੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅਜੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਧੂਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਪੂਰੇ ਕਰਮਯੋਗੀ ਸਨ। ਇਕੋ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ, ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ, ਆਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਾ ਕਿਸੇ

ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 80% ਨੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ, 86% ਨੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ। ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਦਨ ਵਰਗੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ ਪਏ। ਜੀਵਨ ਮੌਤ ਦਾ ਭੇਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀਆਂ ਪੁਆਉਣ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਸ਼! ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਸਕਦੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀ ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ਸਨ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਲਈ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਤ ਕਹਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਨਵੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਦੈ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਐਸੇ ਇਸ਼ਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕਿੰਨੇ ਨੌਜੁਆਨ ਅਸਭਿਅਤ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ, ਵਰਤਣ ਲਗ ਗਏ। ਐਸੇ ਅਸਭਿਯ ਗੀਤ ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜੋ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕੱਠਾ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਧਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀਡੀਓ ਟੇਪਾਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਉਹ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਚੋਲੇ ਪਾ ਲਏ, ਇਕ ਅੱਧੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਹੋਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਲਏ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢੰਗ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸਾਡੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਪਬਲਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਕੰਨ ਰਸ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਤ ਸਮਝ

ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਲੁਟਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਅਖਾਓਤੀ ਸੰਤ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀਵਨਾਂ ਨੂੰ? 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-

**ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ॥
ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ॥**

ਅੰਗ - ੧੪੧੦

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਹਨੇਰੀ ਨਹੀਂ ਝੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ
ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ
ਅਥ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ॥** ਅੰਗ - ੪੬੮

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ-

**ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ
ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ
ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥** ਅੰਗ - ੧੪੫

ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਵਰਨ ਸਮਾਂ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਕੀ-ਕੀ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ। ਕੀ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ! ਕਿਧਰ ਗਏ ਜਪ ਤਪ! ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਕੱਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਮੈਨ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਕੰਨੀ ਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸੀ ਸਤਿ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ -

**ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣੇ
ਕੀ ਬਣੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।**

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਕ ਭੂਤਕਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (world fame) ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੇ ਸਾਧੂ ਆਖਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜਦੋਂ 329 ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਦੇ ਧੋਖੇ (fraud) ਧੋਖੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਲਜੁੱਗ ਨੰਗਾ ਨਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਧੂ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸਾਧੂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੜੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ ਬਸ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਪਰ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਰੱਟ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਡਾਲਰ-ਡਾਲਰ। ਸੇਵਕ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਲ ਵਿਛਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੇਲੇ ਹੀ ਚੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਉਪਰ ਆਸਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੋ ਇਸ ਕਥਾ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਅਮਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪ੍ਰਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ
ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲ ਮੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ॥**

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾ ਕੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਸਾਥੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਧੂ ਬਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਤ ਦੇ ਦੇਵੋ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ। ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਤੜਫ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਠੇਡੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਰਸਾਰ-ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੬

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ,
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ।

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥
ਬੋਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ
ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ੨
॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥ ੬੫ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੮

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ, ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਹੈ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ, ਜਿਹੜੀ ਧਰਤੀ ਤਪਦੀ ਸੀ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਫੁਹਾਰਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਹਰਿਆਈ ਉਠ ਆਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਆਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨਾਂ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਪੈ ਜਾਏਗੀ। ਅੱਜ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਹੈ। ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ। ਭੱਟੀ ਗੋਤ ਹੈ ਉਸ ਦਾ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਦਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ, ਤਨੇ ਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਤੇ ਵਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਪਿੱਛੇ

ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਰੋਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ। ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਥਾਂ ਤੂੰ 200 ਰੁਪਏ ਲੈ ਲੈਂਦਾ, 2000 ਰੁਪਏ ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦ ਖੁਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਪੂਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਉਹਦਾ। ਐਨਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਇਕ ਬੱਚਾ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਧਾਰਣ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਦੀਵਾਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਐਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੱਖ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਕਾਲੂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮੰਨਾ ਨਾ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੱਪ ਨੇ ਛਾਉਂ ਕਰ ਛੱਡੀ। ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਅਮੰਨਾ ਨਾ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਰੂਪ ਹੈ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਦਰਖਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਉਂ ਢਲ ਗਈ। ਪਰ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵਾਲੇ ਛਾਉਂ ਹੈ, ਛਿਪਦੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਛਾਉਂ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਛਾਉਂ ਸਾਰੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਪਹਿਰਾ ਢਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮੰਨਾ ਨਾ ਆਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਝੀਆਂ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ। ਉਜਾੜਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੇ ਕੇ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰੀ। ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਏ ਭੇਜੇ ਕਿ ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਤੋਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਡਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀ

ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ! ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਕ ਤਿਣਕਾ ਵੀ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਖੇਤ ਲਹਿ-ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਲਹਿ-ਲਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਬਾਕੀ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦੁਗਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਫਸਲ ਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਬੁੱਝ ਸਕੋ, ਮੈਂ ਬੁੱਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਗਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਆਇਐ, ਰਿਜ਼ਕ ਦਾਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਕ ਵੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਘਟਿਆ ਕਰਦਾ, ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣਗੇ ਇਹ, ਲੰਗਰ ਚੱਲਣ 'ਤੇ ਰਿਜ਼ਕ ਨਹੀਂ ਘਟਣਾ, ਵਧਦਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੋ। ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਪਿੱਛੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ।

ਜਾਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦੇ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਨੌਕਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ food and supply (ਅਨਾਜ) ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ, ਮੰਤਰੀ। ਅੱਠ ਮੰਤਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਹੁੰਦਾ, ਵਜ਼ੀਰਏ ਆਜ਼ਮ, ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਿਪਾ ਸਿਲਾਰ, ਜੰਗੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ, ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਖਾਨਏ ਖਾਨਾ (ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ) ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫਾਇਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਮੋਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਫੂਡ ਸਪਲਾਈ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਆਸ਼ਰਮ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਮਕਾਨ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਰਸਦ ਦੇਣੀ, ਫੇਰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣੀ। ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਜਾਣਾ। ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਉਹਨੇ ਕੰਮ ਨਿਭਾਇਆ, ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ, ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਬੱਚੇ ਹੋਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਨਿਕਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ -

ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ,

ਅੱਲਾਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਨ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ

ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਦਿਖਾਇਆ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਉਹ ਕਾਹਬੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਖਾਸ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਭਰਮ ਛੱਡਿਆ, ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਸੰਗਲ ਤੋੜਿਆ।

ਬੁੱਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ -

ਭੱਠ ਨਿਵਾਜਾ ਚਿੱਕੜ ਰੋਜ਼ੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗਲ ਫਾਹੀ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਅਰ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਾਕੀ ਡਰਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ, ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਧੂ ਸੱਚ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੁੰਦੇ। ਸੱਚ ਦਾ ਹਰਕਾਰਾ ਹੁੰਦੇ, ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ। ਸੱਚ ਸਹਿਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਦੀਵਾਨਾ ਕਹਿ ਰਿਹੈ। ਕੋਈ ਭੁੱਲੜ ਕਹਿ ਰਿਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਰਖ ਲਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ। ਸੱਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਭਟਕਦੈ, ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਬੇਅੰਤ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੇ, ਯਕਾਤ ਦਿਤੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਧਨ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ। ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਨਵਾਬ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਕਵਤ ਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਦੇਣੈ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਅਜੇ ਤਕ ਬਣਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਿਆ, ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰਲਾ ਭੇਤ ਦਿਓ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ। ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਮਨ 'ਚ ਬੜਾ ਉਲਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਰ ਵਕਤ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਧਿਆਨ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ -

ਕੰਧੀ ਉਤੈ ਰੁਖੜਾ ਕਿਚਰਕੁ ਬੰਨੈ ਧੀਰੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਕਚੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਈ ਨੀਰੁ ॥ ੯੬ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਇਹਦਾ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਪੁੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, ਉਠ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨੇੜੇ ਜੋ ਆਪਣਾ ਬਾਗ਼ ਸੀ ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਇਕ ਲਗਨ ਹੈ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ।

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਤਾਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਖਿੱਚ ਵਧ ਗਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਯਾਦ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਿਉਂ ਰਿਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਐਨੀ ਖਿੱਚ ਪਈ ਕਿ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਗ ਗਈ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਗੀਤ ਗਾ ਚੁੱਕੇ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਕਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਇ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਾਗ! ਸੰਸਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਆਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ ਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕਰਦਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉੱਡ ਜਾ, ਤੇਰੇ ਉੱਡਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਉ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ,
ਉਡ ਜਾ-ਉਡ ਜਾ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ।

ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥

ਬੋਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੮

ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਸ਼੍ਰਾਦੀ ਦਿੰਦੈ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ -

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥

ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨੁ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ੨ ॥

੧ ॥ ੧੪ ॥ ੬੫ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੯

ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹੱਵ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਉਠਣ ਲਗਦੇ ਨੇ ਸਰੀਰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਬਚਪਨ ਵਾਲੀ, ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਫੁਰਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਰੋਕਿਆ ਪਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਆਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂ। ਧਨ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋਬਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ -

ਧਨ ਜੋਬਨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾੜੀਆਂ,
ਖਿੜੀਆਂ ਨਾ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥
ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ ਢਲਿ ਢਲਿ ਜੁਮਣਹਾਰ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੩

ਦੇਖਦੈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਵੱਡਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖਦੈ -

ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਜਣਿਓਹਿ ॥

ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਠੋਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਥੀਆ ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਰ ॥

ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ ॥ ੯ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ। ਨਾ ਅੱਜ ਪੂਰੇ ਦੰਦ ਰਹੇ ਨੇ, ਨਾ ਅੱਜ ਅੱਖਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ। ਨਾ ਕੰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ। ਹੱਥ ਚੀਜ਼ ਚੁਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੰਬਦੇ ਨੇ। ਪੈਰ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਉਠਣ ਲਈ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦੇਖੀ, ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਕੋਲ ਪਿਆ ਹੈ ਪੰਜ ਫੁੱਟ, ਰਖਿਆ ਹੋਇਐ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪ ਨੇ ਹੁਲਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਠ ਕੇ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵਾਂ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ ਨਾਲ ਆਏ ਸੀ ਮੇਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੈਰਾਂ ਕਰਾਈਆਂ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਦੇਖਿਆ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਸੁਣਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅੱਜ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਗਏ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਬਾਲ ਸਖਾਈ,
ਜਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ।

ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਬਲ ਡੁੰਗਰ ਭਵਿਓਮਿ ॥

ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੁਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ ॥ ੨੦ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੯

ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥

ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ੨੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੧

ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਲ ਦੇਖਦੈ। ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਹੋਰ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ ਮੇਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਚੱਲੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ, ਕਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਉੱਘ ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ

ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਤਨ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਰਹਿ ਗਏ,
ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ਜੀ।

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥
ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ ਢਲਿ ਢਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ ॥ ੧ ॥
ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨੁ ਨਉ ਹੁਲਾ ॥
ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਥਕੇ ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅੰਗ- ੨੩

ਕਰ ਲੈ ਪਿਆਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਜਵਾਨੀ ਹੈ ਤੇਰੇ 'ਤੇ। ਬੁਢਾਪਾ ਆ ਗਿਆ। ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੁੰਦੈ। ਆਹ ਦੁਖਦੈ, ਔਹ ਦੁਖਦੈ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਗੋਡੇ ਦੁਖਦੇ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਦੁਖਦੇ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਦੁਖਦੈ; ਫੇਰ ਕੀ ਨਾਮ ਜਪ ਲਏਂਗਾ? ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਜਪ ਹੋਣਾ। ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਪਦੈ -

ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਜਿਨੀ ਨ ਰਾਵਿਆ ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ ॥
ਕਰਿ ਸਾਂਈ ਸਿਉ ਪਿਰਹੜੀ ਰੰਗੁ ਨਵੇਲਾ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ।

ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਧਉਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹੈ
ਜੇ ਕੋ ਚਿਤਿ ਕਰੇ ॥
ਆਪਣਾ ਲਾਇਆ ਪਿਰਮੁ ਨ ਲਗਈ
ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਏਹੁ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ
ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥ ੧੩ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥
ਭਜਿ ਲੋਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਜ ਲੈ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਮਨ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦੈ। ਮਾੜੀਆਂ ਸੁਹਬਤਾਂ, ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਰਸ ਭੋਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੈ। ਇਹ ਖਿੱਚਾਂ ਮਨ 'ਚੋਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਫੇਰ ਤੰਗ ਹੁੰਦੈ ਬਹੁਤ। ਓਹੀ ਨਰਕ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ। ਸੋ ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣਗੇ। ਸਰੀਰ ਸਾਥ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਠਣ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਲੱਤਾਂ ਬੋਝ ਸਹਿੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੇ ਚੁਕਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਦਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਹੈ? ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਝੂਠ ਹੈ। ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਇਥੇ ਬੈਠ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਹਿਣਾ,
ਮੇਲਾ ਇਥੇ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਦਾ।

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤ੍ਰਪੁਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੪

ਵਾਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਉਮਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, 16 ਕਰੋੜ ਖਰਬ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹੈ। 16 ਲੱਖ ਖਰਬ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤੁਰ ਜਾਂਦੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ

ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥

ਦਰਿ ਕੁਚ ਕੁਚਾ ਕਰਿ ਗਏ ਅਵਰੇ ਭਿ ਚਲਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੬੪

ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਰਿਹੈ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ -

ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੁਚੁ ॥

ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੁਚੁ ॥ ੪॥

ਅੰਗ- 64

ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਲੈ। ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣਾ ਗਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 58 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਵਧੀਕ ਸਮਾਂ (extention) ਨਾ ਮਿਲੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਿ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਕਿੰਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਕੀ ਮੈਂ ਕਰਨੈ, ਘਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਾਹੀਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਇਹ ਕਰਦੈ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਉਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨

ਸੁਖਾਲਾ ਵਸਾਂਗੇ। ਜੇ ਇਥੇ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਲਿਆ। ਪੁੱਛੋ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਐਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨਿਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਦਲਦਲ 'ਚ ਫਸਿਆ ਹੁੰਦੈ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਏ, ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਕੱਢ ਲਵੇ, ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੇ ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਬਚਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਕੀ ਕਰੂਗਾ।

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ
ਸੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੭

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਰਸਤਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਹੈ -

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਹੁੰਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ -

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਜਦੋਂ ਛਿਪ ਜਾਂਦੈ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀ। ਹੋਰ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਤਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ

ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਦਿਸਦੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦੈ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦੈ, ਬਿੱਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਸਦੈ। ਇਹ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਘੱਟ ਦਿਸਦੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਸੱਪ ਹੁੰਦੇ। ਸਭ ਕੁਛ ਧਰਤੀ ਤੇ ਦਿਸਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਨਿਗ੍ਹਾ ਐਨੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,
'ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥' 'ਅੰਧ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅਤਿ ਦਾ ਹਨੇਰਾ। ਗੁਬਾਰ। ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਐਸਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈਣੈ। ਅਰ ਕੋਈ ਉਥੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਮਾਰੀਂ ਜਾਈਂ ਹਾਕ, ਤੈਨੂੰ ਉਥੇ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ -

ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਦਲ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਦਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਜਾ ਹੀ ਸਜਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਰਸਤਾ ਹੈ -

ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝ ਆਕਰਖੈ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲਗਣੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ। ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਨੈ। ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨਾਂ ਲਾਉਂਦੈ, ਘਰ ਠੰਢੇ ਕਰਦੈਂ। ਕਦੇ ਸੋਚਿਐ ਕਿ ਅਗਾਹਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਜਿਥੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਹੈ - 'ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝ ਆਕਰਖੈ ॥' ਖਿੱਚੂ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਉਥੇ ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ? ਉਹ ਘਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਭਾਣਾ। ਇਧਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੯

ਜਿਹਨੂੰ ਮਰਨ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਨਾ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਫਸ ਜਾਂਦੈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੇੜ 'ਚ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਾਧੂ ਡੇਰੇ 'ਚ ਫਸਦੈ। ਚੇਲਿਆਂ 'ਚ ਫਸਦੈ, ਸ਼ੋਹਰਤ ਵਿਚ ਫਸਦੈ। ਆਪਣੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਫਸਦੈ। ਫਸਦਾ ਉਹ ਵੀ ਹੈ ਫੇਰ ਫਰਕ ਕੀ

ਹੋਇਆ? ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਵੀ ਫਸਦੇ ਉਹ ਵੀ ਫਸਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾਂ। ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ -

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ॥ ਅੰਗ- ੮੦੮

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਪਨਾ ਰਾਤ ਦਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਪਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣੀ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਲੱਭੀ ਹੈ ਮੁੜ ਕੇ। ਕਿੱਡੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਲ ਦੇਖ ਲੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਦੇਖ ਲੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਗ ਕੇ। ਉਹ ਲੰਘ ਗਈ ਸੋ ਲੰਘ ਗਈ। ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ, ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਜਦ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ। ਲੜੀਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਕੋਈ ਇਕ ਮਰਾਸੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਬੱਕਰੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ਕੰਡਾ ਵੱਢਣਾ, ਲਿਆਉਣਾ। ਉਹਨੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਬੇਰੀ ਕਾਣੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ, ਗਾਹਕ ਆ ਗਏ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗਾਹਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੁਪਈਆ ਲੈ-ਲੈ ਬੱਕਰੀ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਐਨੇ ਕੁ ਦੀ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਦੋ ਕੁ ਰੁਪਈਏ ਦੀ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਵੇਚਣੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਰੁਪਈਆ ਲੈ-ਲੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੰਜ ਦੇਣੇ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਰੁਪਈਏ ਵਿਚ ਰੱਸਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈਣੈ। ਇਕੱਲੀ ਬੱਕਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੇਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਰੁਪਈਆ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਲੱਗਿਆਂ ਬੱਕਰੀ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਬੱਕਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ, ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਰੱਸਾ ਉਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਆਇਆ, ਅੱਧਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ। ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ, ਉਹ ਓਧਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ। ਮਿਰਾਸੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਿਆ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ, ਛੇਤੀ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਨੇ ਹੀ ਹੱਥ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇ ਜਾ ਰੁਪਈਆ-ਦੇ ਜਾ, ਦੇ ਜਾ ਕਹਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਰੁਪਈਏ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਥੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਇਕੋ ਹੀ ਰੁਪਈਆ ਦੇ-ਦੇ। ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ! ਆਹ ਕੀ ਕਰੀ ਜਾਨੈਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਤੂੰ, ਮਸਾਂ ਗਾਹਕ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਨੱਠ ਗਿਆ।

ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਲੰਘ ਗਈ-ਲੰਘ

ਗਈ। ਨਾ ਇਹ ਘਰ ਮੁੜ ਕੇ ਦਿਸਣੈ। ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਸਣੀ ਹੈ। ਨਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਿਸਣੈ, ਨਾ ਕੋਠੀਆਂ ਦਿਸਣੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਈਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਠੇਕੇ (contract) ਦੇ ਉਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋਏਗੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਈਏ ਕਿ ਨਾ ਆਈਏ ਉਸ ਵਿਚ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦਾ। ਐਸਾ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਲੱਗਿਐ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਸੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥

ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਕਾਲ ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਨੈ।

ਚੰਗਾ ਚੁਗਦੇ ਦੇ।

ਕੋਈ ਪਤਾ ਲਗਦੈ? ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਜਾਣ ਲਵੇ ਕਿ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ।

ਅੱਜ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਉਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਠ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਸੈਲਾ ਲੰਘ ਆਏ ਤੇ ਉਥੇ ਚਿਕੜੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਸਲਿਪ ਕੀਤੀ ਤੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗੀ। ਬੇਦੀ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਸੱਤ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਤਕੜੀ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਣਾ, ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸਖ਼ਤ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣੈ?

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਐਨਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ (uncertaion) ਹੈ ਜੀਵਨ ਫੇਰ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਓ! ਉਹ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ, ਜਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆਏ ਹੋ -

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ ॥

ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕਤੇ

ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੪੩

ਕਮਾ ਲਓ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ, ਲਾਹਾ ਹੀ ਲਾਹਾ ਹੈ।
ਸੁਖਾਲੇ ਰਹਾਂਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ
ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ -

ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੇ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੩

ਕਿਹਨੂੰ ਰਾਸ ਆਉਣੈ, ਕਿਹਨੂੰ ਕਿਧਰਲੇ ਪਾਸੇ
ਸੁਟਿਆ ਜਾਣੈ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਮਨਾਈਏ।
ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ -

ਓਥੈ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕੁ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥

ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੧

ਬੋਲੀ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਬਣਾਉਂਦੈ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ
ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਅੱਜ ਬਹੁਤ
ਗਹਿਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਅੱਜ
ਬਿਰਹਾ ਨਹੀਂ ਥੰਮਦਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦੈ।
ਕੰਬਣੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ 'ਚ ਹੁਣ ਤਾਕਤ
ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਝਟਕੇ ਨੂੰ ਸਹਿ ਲੈਣ।
ਕੰਬਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਉਕਾ ਆਉਂਦੈ ਗਾਹਿਰਾ ਤੇ ਨਾਲ
ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ
ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰਾ। ਤੁਹਾਡੇ
ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾਂ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ
ਸਕਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ
ਰੱਖੋ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਇਹ ਬਿਰਹਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਜੇ
ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਦੇ, ਉਹ
ਬੰਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ -

ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗੁ ਨ ਛੁਟਾਸਿ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੨੯

ਉਹ ਹੁਲਾਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ
ਤਾਜਗੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਗੱਲ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿਰਦਾ ਹੈ-

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ

ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥ ੩੬ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੨੯

ਉਹ ਤਾਂ ਮਸਾਣ ਹੈ, ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਮਰੀ
ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਦਾਣਾ ਬੀਜ ਲਓ ਦਾਣਾ
ਨਹੀਂ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਤੱਤ (elements)
ਉਹਦੇ ਜਲ ਗਏ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ 16 ਨਿਊਟਰੋਨ ਸੀ

ਉਹ ਸੁਆਹ ਬਣ ਗਏ। ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਉਹਦੇ
ਵਿਚ। ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ
ਬਿਰਹਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਜਾਗਦਾ। ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਪਿਆਰ
ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਪਿਆਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਲਗ ਜਾਂਦੈ, ਹਰ ਵਕਤ
ਖਿੱਚ ਖਾਈ ਜਾਂਦੈ। ਚਾਹੇ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ,
ਚਾਹੇ ਰੂਹਾਨੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।

ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਉਹ ਤਾਂ ਖਿੱਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਪਿਆਰ
ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਪਿਆਰ
ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ। ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਮਾਇਆ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਸੋਹਣੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹੋਵੋ,
ਵਿਦਵਾਨ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹੋਵੋ, ਗਿਆਨੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ
ਹੀ ਹੋਵੋ, ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹੋਵੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਅਤਿਅੰਤ)
(extreme) ਤੇ, ਆਖਰੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਜਿਥੇ ਉਸ ਤੋਂ
ਆਗਾਂਹਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੱਜ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ
10 ਖਰਬ, 20 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਹੈ। 12 ਅਰਬ ਵਾਲਾ
ਹੱਦ (extreme) 'ਤੇ ਹੈ। ਅਤਿ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਮੂੰਹ
ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ, ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਕੁਛ ਹੋਵੇ,
ਦੁਨੀਆਂ ਉਹਨੂੰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੈ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਡਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤੁ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੩

ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਉਹਦੇ
ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ, ਉਹ ਤਾਂ
ਮ੍ਰਿਤਕ ਬੈਟਰੀ ਹੈ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਬੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨

ਜੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਰੁਮਕੀ ਨਹੀਂ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ
ਵੀ ਸਭ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ,
ਖਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਉਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸੰਸਾਰ
ਦੇ ਉਤੇ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਲੇਕਿਨ
ਇਹਨੂੰ ਅਜੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਪੁਰਾਣੇ
ਸਿੰਘ ਹਰ ਵਕਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ
ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ੀਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਕੀ ਆਪਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਨਹੀਂ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਮਰੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਏ ਹੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰੰਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਖਿੱਚ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਸੀ ॥

ਅੰਗ- 273

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਹਦੈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਲੈ ਆਂਦੈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥

ਅੰਗ- 420

ਉਹਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਓਰਾ ਐਨਾ ਸੁਗੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਉਂਦੇ। ਜਿਥੇ ਆ ਕੇ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਬਾ ਲਬ ਭਰਿਆ ਪਿਆ। ਲੋਚਦੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇ। ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਓ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਿਓ।

ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਇ ਨੂੰ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੇਦ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਏ। ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਛੱਡ ਆਏ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਲੋੜ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੂਰੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਘਰ ਵੀ ਭੇਜਦਾ ਮਹੀਨੇ ਵਾਰੀ, ਇਹਦੇ ਵੀ ਭੇਜਦਾ। ਛਿਮਾਹੀ 'ਚ ਦਾਣੇ ਵੀ ਭੇਜਦਾ। ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਆ ਗਏ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਇਕ ਦਮ ਗਏ। ਐਨੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁਟਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਐਨਾ ਜਲ ਗਿਆ ਕਿ ਭਿਉਂ ਦਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਫੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਐਨਾ ਮਾਤਰੀ

ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਦੋ ਗਜ਼ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ। ਦੋ ਗਜ਼ ਕੱਪੜਾ ਤੋੜ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਦੇਖ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੁੱਤੀ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖੜਾਵਾਂ ਪਾਈ ਫਿਰਦੈ। ਆਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਿਲੇ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਾਨਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?

ਉਹ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਮੰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ-

ਧਾਰਨਾ - ਤਨ ਧਾਰ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਇਆ,

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਰੱਬ ਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਰਦਾਨਾ! ਮਹਿਤਾ ਜੀ -

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿਓ ਰਾਇ

ਨਾਨਕ ਧਾਰਿਓ ਰੂਪ ਖੁਦਾਇ।

ਉਹ ਤਾਂ ਰੂਪ ਖੁਦਾ ਨੇ ਧਾਰਿਐ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਨੇ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖਿਝ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਲੇ! ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਕਿ ਤੂੰ ਪੈਸਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੋੜੀ ਜਾਈਂ। ਕਿਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੈਸਾ ਸੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ 'ਚ। ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਨੌਕਰੀ। ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੈ, 750 ਰੁਪਏ ਬਚੇ।

750 ਨੂੰ 400 ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦੇ ਲਓ, ਜਿਹਨੇ ਕੱਢਣੇ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਬਚਿਆ। ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਕੇ ਖਰਾਬ ਕਰਿਐ ਉਸ ਨੂੰ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਖਤ ਡਾਂਟ ਪਾਈ।

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਛੱਡੀ ਸਭ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਕਸੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਘਰ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਛੱਡੀਂ ਫਿਰਦਾਂ। ਤੁਸੀਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 35 'ਤੇ)

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ,
ਸੰਸਾ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਠਾਕੁਰ ਤੁਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ
ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਨਬੋਲਤ ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨੀ
ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ
ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ
ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਰੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ
ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੫੧ ॥ ੨੪ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੧੮

ਧਾਰਨਾ - ਸੰਸਾ ਮੇਰਾ ਓ ਉਤਰ ਗਿਆ,
ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ।
ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ
ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ।
ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਮੰਨੋ
ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਲੇਖੇ ਵਿਚ
ਪੈ ਜਾਏਗਾ ਤੁਹਾਡਾ ਆਉਣਾ -

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥

ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ
ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੬੯

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ
ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰਮ ਕਰ ਲਿਓ ਕਿ ਅਸੀਂ
ਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ
ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਗਾਏ ਸੁਣੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੈ ਪਾਇਐ ਨਾ ਪਰਮ ਪਦ

ਗਾਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ
ਬੈਠਾ ਵੀ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੀ।

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾ ਕਾ ਰਿਦੈ ਨ ਕਮਾਈਐ।

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ
ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ
ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ
ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੇ। ਵੈਸੇ
ਤਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਬੱਚੇ
ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮਨ ਏਧਰ ਉਧਰ
ਘੁੰਮ ਰਿਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਨੰਬਰ ਕਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ
ਸਾਇੰਟੇਫਿਕ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦੇ। ਇਕ
ਐਸੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦਆਸ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ 200
ਅੱਖਰ ਸੁਣ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਅੱਖਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਗਿਣਦੈ
ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਸ ਪੰਜਾਹ ਸੌ
ਗਿਣ ਕੇ ਉਹਨੇ ਦੋ ਸੌ ਅੱਖਰ ਗਿਣ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਹਿਣੈ ਕਿ 178 ਨੰ: ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ।
ਐਨੇ ਸਾਧਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਏ, ਐਨੇ ਤਰੀਕੇ ਆ ਗਏ
ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਦਸ ਦੇਣੈ ਕਿ 178
ਨੰਬਰ ਦੇ ਉਤੇ ਫਲਾਣਾ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ।
ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸੌ ਥਾਈਂ ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਬਦ ਤਾਈਂ
ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ, ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੈ
ਦੁਨੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਜਿਹੜੇ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਰੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣੇਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪਵੇਗੀ। ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਗੱਲ ਲੰਘ ਜਾਏਗੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੋਲਦੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੋਟਸ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸ ਨੋਟਸ ਲੈ ਲਏ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਨੋਟਸ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਲੈਕਚਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਪੁਆਇੰਟ ਦਰਜ ਕਰ ਲਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਲੈਕਚਰ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਉਸਾਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਚੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹਿਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਬਹਿਰੰਗ। ਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਅੰਤਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ। ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਐ, ਘਾਹ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਦਾਣਾ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਹੈ ਉਹਦੀ ਖਾਣ ਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਉਹਦਾ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦੈ, ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਐ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਕੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰਕੇ, ਹਜ਼ਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਫੇਰ ਦੁੱਧ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਕਰ ਦਿਓ, ਠੀਕ ਹੈ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਕੁਛ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦੈ, ਕੁਛ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੈ। ਇਕ ਅਸਲੀ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਤਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਣਾ। ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ। ਤੀਸਰਾ ਇਹਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ। ਉਹ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦੈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ-ਕਿਹੜਾ ਅੰਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ। ਆਹ ਸੁਖਾਲਾ ਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ। ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦੈ?

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੯

ਕਈ ਕਰੋੜ ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦੈ, ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜੋ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਸੁਖ ਮੰਗਦੈ? ਦੁਖ

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮੰਗਦਾ? ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੋਇਐ ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਦੁਖ ਮੰਗੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਈਂ। ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਕੁੰਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਮੱਧ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਨਾ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੁਖਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਰਹਿਣੀ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਨੇ, ਦੇਖੀਂ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਿਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਮੱਧ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ, ਨਸ਼ਾ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਿੱਸੇ ਬਹਿੰਦਾ ਦੁਖ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਦੇਈਂ ਜਾਈਂ।

ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਬੜੀ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥

ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੫੯

ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਆਮ ਸੰਸਾਰ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੰਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਦੁਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਦਾਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੜੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੱਪ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਾਣੀ ਲਾ ਰਿਹੈ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਪਈ ਹੈ, ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਉਭਾਰ ਹੈ। ਜੋਬਨ ਹੈ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਦਾ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 2 ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ, ਕਿਸਾਨ ਹਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਹਲ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਉ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਐਨਾ ਵਾਹ ਲੈਣੈ, ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਗਿਲ ਮੇਰੀ ਬਚ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਹਾਗਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਦੁਖ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ

ਭਾਲ ਰਿਹੈ।

ਸਾਧੂ ਹੈ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਦੇ ਮਿਲਦੈ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੀ ਜੋ ਆਸ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੁਖ ਦੇ ਉਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦੁਖ ਤੇ ਭੁੱਖ ਮੈਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹਦਾ ਬਦਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਨ ਸੁਖ ਮਿਲਣੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਇਥੇ ਤਕ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿਆਰਿਓ ਸੁਖ ਦਾ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਦੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਕਦੇ ਵੀ -

ਦੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ

ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਜਦੋਂ ਦੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਦੁਖ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਉਹਦਾ ਵੀ ਆਦਰ ਕਰਦੈ। ਉਹਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਖ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਣੈ। ਮਾਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੁਖ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮਨ 'ਚ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਾਲ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੀ। ਸੋ ਜੋ ਦੁਖ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹੈ, ਪੀਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਡੀ.ਲਿਟ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦੈ। ਪਰ ਉਹ ਦੁਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਇਐ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਬਣੇਗੀ ਦਾਰੂ,

ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਰੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗੁ ਭਇਆ

ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਾਰੂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀ ਜੋ ਵੀ ਜੀਵ ਧਾਰੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕਾ ਮੱਛਰ ਹੈ, ਮੱਛਰ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟਾ ਭਰੂਣ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੈ, ਦੁਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਮੰਗਦੈ ਸੁਖ। ਮਨੁੱਖ ਕਹਿੰਦੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ

ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖ ਨਾਲ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੁਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਸੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਫੇਰ ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਤਰਲੇ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਮਸਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਉਹ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੰਗਦੀ,

ਦੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਗੋ ਕੋਈ ਨਾ।

ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਹ ਦਰਖਤ ਨੇ, ਫਸਲਾਂ ਨੇ, ਬੂਟੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਲਦੀਆਂ-ਫੁਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਦੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਲਿਆ ਕਰਦੀਆਂ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਦਰਖਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਤਜਰਬਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਬੂਟੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਡਾਈਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਰੁੱਪ ਭੇਜਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਪਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੂਟੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਆ ਜਾਂਦੈ। ਸੁਖੜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਖਿੜਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰਾ ਤਜਰਬਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕਿ ਕਟਰ ਲੈ ਕੇ, ਆਰੇ ਲੈ ਕੇ, ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਭੇਜੇ, ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਪੱਤੇ ਸੀ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੀ ਸੁੰਗੜਣ ਲਗ ਗਈਆਂ, ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਕੀ ਪਤੈ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਚਾਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰਾ ਬਾਣੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਤੀ ਡੂੰਘੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਫੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਆ ਕੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿੱਥੇ ਆ ਕੇ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਸਾਨੂੰ ਭਾਵ ਦਾ, ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਪਤਾ ਲਗਦੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੈ, ਬੈਖਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ 'ਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਤਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤਲ

ਨੇ, (spheres) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਤਲ (spheres) ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਚੱਕਰ ਨੇ ਉਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨੇ, ਤੈਹਾਂ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਤਹਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਹੈ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੰਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤਹਿ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਰੱਬ ਇਸ ਤੋਂ। ਜਿਥੇ ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਰੱਬ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਤਹਿ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ vital forces ਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਜਿਹੜਾ ਤਲ (sphere) ਆਉਂਦੇ, ਉਹ ਫੁਰਨੇ ਦਾ ਤਲ (sphere) ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਫੁਰਨਾ ਚਲਦੇ। ਇਹ ਰੱਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੁਛ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੌਥੀ ਤਹਿ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹੈ, ਪੰਜਵੀਂ ਤਹਿ ਜਿਹੜੀ ਹੈਗੀ, ਪੰਜਵਾਂ sphere ਰੱਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਦਾ ਹੈ, ਰਸਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੰਜ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਗਹਿਰੇ ਤਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਖਰੀ ਤਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਜੀਵਨ। ਉਥੇ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੇ ਫੇਰ ਕਿ ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ -

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੮੪੬

ਆਤਮ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਲ ਹੈ ਉਥੇ ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਤਮਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤ -

ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ

ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੬

ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜਿਨਸਾਂ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਅਨੰਤ ਉਥੋਂ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹੁੰਦੀ ਸਾਰੀ ਇਕ 'ਚੋਂ' ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਉਸ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਖੰਡਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਅੰਗ (unit) ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੰਪੂਰਨ (totality) ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ totality ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ

ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੂਜੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਦਰਖਤ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅੰਤਰ-ਗਿਆਨ (telepathy) ਨੂੰ। ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਰਖਤ ਵੀ ਸੁੰਗੜਦੇ ਨੇ ਦੁਖ ਦੇਖ ਕੇ, ਸੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਫਲਦੇ ਨੇ।

ਡਾ. ਗੋਸ਼ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕ ਲਹਿਰਾਂ ਲੰਘਾਈਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਤਜਰਬੇ ਕਰੇ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ। ਗਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰੇ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਵਾਇਆ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੇ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਹੈ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ। ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਕਦੇ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹਦਾ ਦੁੱਧ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸੋ ਇਹ ਬਿਊਰੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਂਝ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਨੇ, ਪੰਛੀ ਨੇ, ਪੇਟ ਭਾਰ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਮੱਛਰ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟਾ ਜੀਵ ਉਹ ਵੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦੇ -

ਸੁਖ ਕਉ ਮਾਗੈ ਸਭ ਕੋ ਦੁਖੁ ਨ ਮਾਗੈ ਕੋਇ ॥

ਸੁਖੈ ਕਉ ਦੁਖੁ ਅਗਲਾ ਮਨਮੁਖਿ ਬੁਝ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੭

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਿਊਰੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਇਥੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਸੁਖ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦੁਖ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋੜਾ ਫਿਰਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕਰਦੇ। ਐਸੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਜਿਥੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਇਥੇ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੁਣੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਹੁਣੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਹੋਏ ਨੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਕ ਦਮ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਓ ਸਾਰੇ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਜਾਊ ਕਿੱਥੇ? ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਉਥੇ ਡੇਰੇ ਸੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ, ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਬੈਠੀ, ਤੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੋਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਕਬਾੜ ਵਿਚ

ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਈਆਂ ਕਿ ਦਸ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਬੱਚੇ ਦਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਬੱਚਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਹਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਨੁਹਾਉਣਾ ਸੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਬੱਚੇ ਵਾਸਤੇ। ਬੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੌੜੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਐਨਾ ਝਟਕਾ ਪੈਂਦੈ ਸਿਹਤ ਦੇ ਉਤੇ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਸੋਚ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਤੂੰ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਲਈ ਸੀ ਫੇਰ ਅੱਜ ਤਕ ਤਾਂ ਸੁਖ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣੈ, ਉਹਦਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸਰਵਣ ਵਰਗਾ ਹੋਣੈ। ਜਿਹੜਾ ਸੁਖ ਪਾ ਲੈਂਦੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਦੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਵਤੀਰਾ ਸਮਝ ਲਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁਖ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੁਖ ਛੁਪਿਆ ਪਿਆ। ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬੁਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਇਹ ਗੱਲ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੀ ਸਾਨੂੰ। ਜਨਮ ਦਰ ਜਨਮ, ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ ਅੱਗੇ, ਜਿਹੜੀ ਸੁਖ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਉਹ ਭੁੱਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵੀ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦੁਖ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹਦੇ ਸਾਧਨ ਨੇ ਬਹੁਤ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ 'ਚ ਸੁਖ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਇਮਾਨੀਆਂ ਕਰਦੈ, ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਦੈ, ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦੈ, ਧੋਖੇ ਦਿੰਦੈ, ਛਲ ਕਰਦੈ, ਕਪਟ ਕਰਦੈ, ਜਾਨ ਲੈਂਦੈ, ਸਾਧਨ ਹੈ ਉਹਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਪਰ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਸੁਖ ਦਾ ਸਹੀ ਸਾਧਨ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ

ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਮਲੂਕ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਖਾਨ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਸੁਖ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਹੜਾ ਹੋਵੇ ਧਰਤੀ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਕਦੇ ਪੈਸਾ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਵੇ। ਜਿਹਦੀ ਰਿਆਇਆ ਉਹਨੂੰ ਰੱਬ ਵਾਂਗੂੰ ਪੂਜਦੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਹਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦੇ ਅਸਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸੱਤ ਅੱਠ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ ਹੁੰਦੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ ਹੁੰਦੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਲੋਕ 'ਚ ਹੁੰਦੈ। ਯਾਨਿ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਅਰਬ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੇ ਮੰਗ ਲਈਦੀ ਹੈ, ਚਿੰਤਾਮਨ ਵਟੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਜਾਤ ਰੁਖ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਾਰਜਾਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਮੰਡਲ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਓ, ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਐਨਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਲੇਕਿਨ ਮੇਰਾ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਖਾਲੀਪਨ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੈ। ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦੈ। ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਉਂਦਾ। ਉਪਰੋਂ ਟੀਕੇ (injection) ਨੇ ਸੁਖ ਦੇ ਬਹੁਤ, ਭੋਗਾਂ ਦੇ, ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਖਿੜਦਾ? ਕੀ ਵਜਹ ਹੈ? ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇੰਦਰ! ਦੇਖ ਬਈ ਇਥੇ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ, ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜਾਹ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਸਾਧੂ ਟੋਲ੍ਹ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੀਂ, ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਇੰਦਰ ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਚਾਰੇ ਭਰਾ

ਸਨਾਤਨ, ਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਦਗ-ਦਗ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੈ ਕਿ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੁਰਝਾਉਣ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁੱਛਾਂ। ਚਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਚਾਰ ਇਹ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਤੋਂ। ਜਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਫਲ ਰਖ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇਤਰ ਫੇਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਜਦੋਂ ਤਕ ਫੁਰਨਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ, ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਇਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਾਰ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਨੇ ਇਕ ਕੋਣ ਲੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤਿੰਨੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇਖਿਐ ਚਾਰ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਘੋਰ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ। ਭੁਲੇਖਾ ਲਗ ਗਿਆ ਆਪ ਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਫਲ ਚਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਸ਼ਪਤ ਖਾ ਕੇ ਦਸੋ ਕਿ ਫਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ? ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਸ਼ਪਤ ਲਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਮੈਂ ਫਲ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ। ਉਹਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਲੱਗੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਸੀ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਐਵੇਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖਾਲਸਾ ਲਾ ਲਓ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਲਾ ਲਓ, ਸਾਧੂ ਲਾ ਲਓ, ਕੁਛ ਲਾ ਲਓ, ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਆਪੇ ਹੀ ਲਿਖ ਲਓ ਸੰਤ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਸੰਤ? ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਲਿਖ ਲਿਆ।

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਉਹਨਾਂ

ਨੂੰ ਪਤਾ, ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿ ਇਹ ਪਦਵੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਖਾਲਸਾ ਉਹ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹਨੇ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਲਿਆ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, 'ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ'। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਭੁੱਲ ਜਾਏ ਤੇ ਸਰੀਰ ਭਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਭਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੋਣਾ ਰੋਗਾਂ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਕਿ ਆ ਜਾਓ, ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਪਿਆ। ਨੱਠ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ। ਦੂਸਰਾ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਮੈਂ ਫਲ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਾਜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਫੂਕ ਦਿਤੇ ਗਏ ਨੇ। ਉਜਾੜ ਦਿਤੇ ਗਏ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਤੀਸਰਾ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜੇ ਫਲ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਪਦਵੀ ਸਵਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਇੰਦਰ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਚੌਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਫਲ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਤਾਂ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੈਂ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਨਾ ਵੀ ਦੋਸ਼, ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬਣਨਾ ਵੀ ਦੋਸ਼, ਇੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ ਲੈਣਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣਨਾ ਵੀ ਦੋਸ਼। ਕਿਉਂ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ? ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ 'ਚ ਆਉਂਦੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਹੂ ਦੇ ਕੈਪਸੂਲ ਨੇ, ਖੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਲਬੋੜੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਬੰਦਾ ਖਾ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਖਾਣਾ ਹੀ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਚਾਰਾਂ ਨੇ

ਸਪਤ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜਿੱਥੇ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋ। ਇੰਦਰ ਆ ਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਫਲ ਰੱਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਕੋਈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਦਵੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਸੌ ਯੱਗ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਪਦਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਪਦਵੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰਾ ਆਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਇੰਦਰ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉਹਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ। ਲੇਕਿਨ ਮੇਰਾ ਮਨ ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੈ? ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਝੁਣਝੁਣੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦਾਂ, ਐਨੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇੰਦਰ! ਭੋਗਾਂ 'ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਸੁਖ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ਜੀ,
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ।

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੰਤੀ ਹੀਰੇ ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੨੦੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਾਰੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਭਾਲਦੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੁਖ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਅਚਰਜ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਫਾਰਮ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਮੀਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੁਖ ਹੈ 'ਨਾਮ' ਵਿਚ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇੰਦਰ! ਤੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ 'ਚੋਂ ਤੇਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਭੋਗ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੋਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵੇ। ਭੋਗ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਨੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇੰਦਰ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਪੈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੰਗਤ ਕਰੇਂ। ਉਸ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇਂ। ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦੈ, ਉਸ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਸੁਖ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਚਾਹੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਚਿੱਤ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ, ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੱਤ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ,
ਰਾਜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।
ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥
ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥
ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ- ੨੦੨

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰਲੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ, ਉਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਹੇ ਟੁੱਟੀ

ਹੋਈ ਤੌਪੜੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੈ। ਕੱਪੜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਸਿਕੰਦਰ ਏ ਆਜ਼ਮ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਆਰਮੀ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਲੱਖ ਫੌਜ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਵੱਡੀ ਆਰਮੀ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਗਿਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ ਉਹ ਗ੍ਰੀਸ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਜਦ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਲਿਆਇਆ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਕ ਲੱਖ ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ਦੋ ਲੱਖ ਪੈਦਲ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਾ ਉਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਆਰਮੀ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ ਚਲਦੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਰਪ ਵਲ ਸਾਰੇ ਜਿੱਤਿਆ, ਫੇਰ ਮਿਸਰ ਵਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਸੂਡਾਨ ਵਗੈਰਾ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਦੇਸ਼, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਕੀ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਰਾਨ ਵਗੈਰਾ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਵਲ ਨੂੰ, ਇਥਰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰਾਜਾ ਮਾਝਾ ਜਿਹਨੂੰ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਦਾ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਨੁਕਸ ਰਿਹੈ। ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਬਹਾਦਰੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਮਰਿਆਦਾ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ। ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪੂਰੇ ਸੀ। ਪਰ ਇਕ ਨੁਕਸ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਰਾਜੇ ਹੁੰਦੇ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਰਹਿੰਦੈ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਟੁਕੜਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ। ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਹ ਛੋਟਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਬੀ ਆਇਆ। ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਉਹ ਹਾਰ ਖਾ ਗਿਆ। ਵਾਰੀ ਆਈ ਪੋਰਸ ਦੀ। ਐਡਾ ਬਹਾਦਰ ਸੀ, 30,000 ਫੌਜ ਤੇ ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿੰਨੇ ਪੈਦਲ, ਕਿੰਨੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤੀ। ਜੰਮੂ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਹ। ਦੋ ਜ਼ਿਲੇ ਸੀਗੇ। ਇਹ ਜਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਇਹ ਐਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜੇ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬਹਾਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰੀਏ? ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਰਾਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਤੇਰੀ ਆਰਮੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਸੋ

ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਰ।

ਗੱਲ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਚਲ ਪਈਆਂ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੋ ਚਾਰ ਰਾਜੇ ਹੋਰ ਆ ਗਏ। ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਦਾ ਤਾਂ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੀ ਐਨਾ ਚਿਰ ਲਵਾ ਦਿਤਾ।

ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹਨਾਂ ਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੋਰਸ! ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਬੜੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਕੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਸਕਦੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ, ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਬਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਿਲਾ। ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਧੂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ। ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਚੱਲੇ। ਨਾਲ ਅੰਗਰਖਸ਼ਕ ਨੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਚਾਰ ਮੀਲ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਬੜਾ ਝੱਲ ਆ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਜੰਗਲ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਸਾਧੂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਉਣੈ। ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਜੇਤੂ ਆ ਰਿਹਾਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਮੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਰਸਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਇਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ।

ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ। ਕਿ ਮੈਂ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਥੇ। ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗੂੰ ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾਂ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧੂ ਉਠੇਗਾ, ਸਾਧੂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਰ ਪਾਉਣਗੇ, ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਬੋਲਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ

ਉਹ ਸੰਤ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਬੈਠੇ ਨੇ।

ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਬਾਹਰ ਚੁੱਪ ਸੇਕ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਦੇਖ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਏ। ਇਹਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ, ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਦੇ ਕਾਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਹੀ ਮਲ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣੈ।

ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੰਗ 'ਚ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੰਗ ਹਸਦੇ ਤੇ ਰੰਗ ਰੋਂਦੇ,
ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਖਦੇ ਸਾਧੂ।

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਤੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥
ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਧੁਤਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥ ੭ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਸਦੇ ਨੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੋਂਦੇ ਨੇ। ਚੁੱਪ ਵੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬਣ ਗਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਵੀ ਉਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ਅੰਗ- ੭੪੮

ਇਥੇ ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ-
ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥
ਏਕ ਸਮੈ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੩

ਭਗਤ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜੇ ਬੰਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੋੜ ਦਿੰਦੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਂ ਕਿ ਨਾਲ ਰਹਿ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸਮਝਾਓ। ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੋ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਫਰ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿਣੈ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਕਾਹਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਂ? ਉਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਰੂਪ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਆਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੰਦਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਾਹ, ਛੇਤੀ ਲੈ ਆਓ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ। ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਜੋ ਨਵਾਬ ਸੀ ਦੌਲਤ ਖਾਨ, ਉਹਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ ਨਿਰਉਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਗਏ ਹਾਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਥੇ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਹੰਕਾਰੀ ਸੀ ਖੱਤਰੀ ਮਲਕ ਭਾਗੋ। ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਿ ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਪੀਂਦੈ। ਤੇਰੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾਲੂ ਪੂੜੇ ਨੇ, ਉਹ ਮਾਲੂ ਪੂੜੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਇ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਜਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ, ਕਿੰਨੇ ਉੱਚੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ! ਇਕ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਿਹਬਲ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ ਬਚਣੀ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰ ਦਰਸ਼ ਬਿਨਾਂ
ਜੈਸੇ ਨੀਰ ਬਿਨ ਮਛਲੀ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ 30 ਨਵੰਬਰ 2020)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਧਾਰਨ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ 'ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਹੈ। ਇਹ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜਿਆ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ -

*ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਹੀਰੇ ਜਿਤੁ ਜੜਾਉ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੦*

ਐਸੀ ਅਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਸੁਖੈਨ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਸੁਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀ ਬਿਰਲੇ ਕੇ ਅਰਥਾਵੈ ॥
ਅੰਗ- ੯੪੫*

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗ ਮਿੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਪੀ-ਪੀ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਭ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਆਤਮ-ਤੀਰਥ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

*ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਮੀਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥
ਜਿਨਿ ਪੀਤੀ ਤਿਸੁ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੫ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੭੫*

ਸਮੂਹ ਸੰਗੀਤ, ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਕਾਂਡ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ, ਵਰਤ, ਕਠਨ ਸਾਧਨਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਠਨ-ਪਾਠਨ, ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ -

*ਸਭਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ॥
ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਸਾਰਿਗਪਾਣੀ ॥
ਤਹ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਤਪ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਅੰਗ- ੮੨੯*

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ -

*ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਹੁ
ਇਉ ਆਤਮ ਰਾਮੈ ਲੀਨਾ ਹੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੨੮*

ਜਦੋਂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖਿੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮੀਰ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ ਤੇ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣ, ਮਾਨਣ ਤੇ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ -

*ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥
ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥
ਰਤਨ ਲਾਲ ਜਾ ਕਾ ਕਛੂ ਨ ਮੋਲੁ ॥
ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੁਟ ਅਤੋਲੁ ॥ ੨ ॥
ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ ॥
ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਅੰਗ- ੧੮੯*

'ਪੜਿਆ ਨਾਹੀ ਭੇਦ ਬੁਝਿਆ ਪਾਵਣਾ' ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੀ ਇਹੋ ਹੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ, ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਕਾਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੇਵਲ ਰੋਟੀ ਸਹਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀਆਂ ਕਦਰਾਂ, ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਲੱਭਣ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ, ਦੈਵੀ ਗਿਆਨ, ਉਚੇਰੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

*ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਰੂਪ ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੇ ਉਧੈ ਕਵਲਿ ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ ਕਰੂਪੁ ॥
ਇਕਿ ਕਹਿ ਜਾਣਹਿ ਕਹਿਆ ਬੁਝਹਿ
ਤੇ ਨਰ ਸੁਖੜ ਸਰੂਪੁ ॥*

ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ ਨ ਗੀਅ ਰਸੁ

ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੀਤਿ ॥

ਇਕਨਾ ਸੁਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਨ ਅਕਲਿ ਸਰ

ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੀਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ

ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੀਤਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੪੬

ਉਪਰੋਕਤ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ-ਬੋਧ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਢਾਲਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 'ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ' ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਅਤੇ ਅਸਗਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨ ਦੇ ਅਸੰਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਖਾਨ, ਅਰਬਦ-ਨਰਬਦ ਪੁੰਦ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ, ਅਨੇਕ ਨਾਵਾਂ, ਥਾਵਾਂ, ਅਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਬਖਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸੱਚੇ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਹੇ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਵਿਸਮਾਦ ਜਨਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਲਈ ਇਹ ਧਰਤੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕ ਪਉੜੀਆਂ ਚੜਦਾ, ਪੰਜ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ, ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ 'ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੁਖ ਜਰਾ ਮਰਾ' ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਹੈ। (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਸੇਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਕੂੜ' ਅਤੇ 'ਸਚੁ' ਦੇ ਨਿਖੇੜ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮੂਹ ਦੁਖ ਤੇ ਸੰਤਾਪ 'ਸੱਚ' ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਅਤੇ 'ਕੂੜ' ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ, ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜੇ ਇਸੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਸੱਚ ਦਾ ਅਮਲ ਛੱਡਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਕੂੜ' ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਲਝਣਾਂ, ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਦੁਖ, ਰੋਗ ਤੇ ਝਗੜੇ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸੁੱਖ, ਸਹਿਜ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਖੇੜਾ ਗਵਾਚਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸਚੁ' ਪ੍ਰਭੂ ਲਕਸ਼ ਹੈ। 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਅਰਥਾਤ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ-ਲਕਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ

ਆਦਰਸ਼ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ (ੴ ਸਤਿ) ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ 'ਸਤਿ' ਹੈ, ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਸਤਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਅਤੀਤ ਸਤਿ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਸਦੀਵ, ਅਡੋਲ, ਪੂਰਨ, ਖੇੜਾ, ਵਿਗਾਸ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੂੜ, ਮਾਇਆ, ਕਪਟ ਤੇ ਛਲ ਹੈ (ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੁੜੈ ਕੂੜੁ)

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਗੁਣ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ 'ਸਚ' ਵਾਂਗ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸੱਚ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 'ਕੂੜ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮ-ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀ 8ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਦਾਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਝੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਖਿੜਾਉ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ਟਿਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੂੜ-ਕਬਾੜਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ

ਤਾ ਤਿਨੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ

ਜਿਨੁ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ ॥

ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ ॥ ੮ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੭

ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਕਲਯੁਗ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ 'ਸੱਚ ਦੀ ਅੰਸ਼' ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜ ਵਲ-ਛਲ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੋ ਰਹੀ

ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਅਭਾਵ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦਾ ਖੇੜਾ ਮਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਇਕ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਤੇ ਝੂਠ-ਫਰੇਬ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਗਵਾ ਕੇ ਝੂਠੇ ਬਣ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਲੀ ਹੋਈ ਦਾਲ ਵਾਂਗ ਦੋ ਫਾੜ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ, ਸਹਿਸਾ ਅਤੇ ਡਰ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਮਨ ਸੱਚ ਦੇ ਬੀਜ ਉੱਗਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਧਰਮ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਨਿਜੀ ਲਾਭਾਂ, ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਚੌਧਰ ਲਈ ਨਿਰੋਲ ਝੂਠ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੁੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਅਰਥਾਤ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਅਹੰਕਾਰ, ਕੂੜ ਅਤੇ ਲਬ ਦੀ ਮਦਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਖੁਆਰ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮੁ ਮਦੁ ਮਨੁਆ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥
ਕ੍ਰੋਧ ਕਟੋਰੀ ਮੋਹਿ ਭਰੀ ਪੀਲਾਵਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
ਮਜਲਸ ਕੂੜੇ ਲਬ ਕੀ ਪੀ ਪੀ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੩

ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਚੌਧਰੀ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ -

ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਛਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੨

'ਕੂੜ' ਤੋਂ ਪਾਖੰਡ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਦਿਖਾਵੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਠੱਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਫਾੜ ਹੋਏ ਸਹਿਸੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਦੀ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਸਤਿ-ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਜਾਹਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਧਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੁਕਵੇਂ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤੀ

ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਮਾਈ ਪਾਪ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਾਜੀ, ਜੋਗੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਿਮਨ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਚਿੱਤਰ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥
ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖੈ ਖਟਿਐ ਭਾਉ ॥
ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥

ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਆਪੇ ਆਪੈ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
ਕਾਜੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥
ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ॥
ਵਢੀ ਲੈ ਕੈ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥
ਜੇ ਕੋ ਪੁਛੈ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥
ਤੁਰਕ ਮੰਤੁ ਕਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥
ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਹਿ ॥
ਚਉਕਾ ਦੇ ਕੈ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ॥
ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਵੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥
ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥
ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਰੋਵਹਿ ਪੁਤ ॥
ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੧

ਜੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੀ ਵੈਸਾ ਹੀ ਅੱਜ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋਭੀ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਸਦਾ ਹੀ ਖਾਣ ਦਾ ਹਲਕ ਕੁਦਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਢੀ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਤੇ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਤੇ ਵਰਗੀ ਬਿਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਅੰਦਰੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਤੇ ਸੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਮੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਹੀ ਹੈ -

ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਭਉਕਣਾ ਚੁਕਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਜਿਨ ਜੀਵੰਦਿਆ ਪਤਿ ਨਹੀ ਮੁਇਆ ਮੰਦੀ ਸੋਇ ॥
ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
ਮਃ ੧ ॥ ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ ॥
ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ ॥
ਸਰਮੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਪਤਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰੁ ਨ ਸਚਾ ਭਾਲਿ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੨

ਸੱਚ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਤੇ ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲਗਨ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੁਖ ਰਚਨਾ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਸ਼ਾ ਵੀ ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ 'ਸਚਿਆਰਾ' ਬਣਨਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ 'ਸੱਚ' ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬੰਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕੇਵਲ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛਲ, ਕਪਟ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੱਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤੀਬਰ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਸੱਚ ਲਈ ਪਿਆਰ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਮਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਸੱਚ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਗਾਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਪੂਰਨ ਖੇੜੇ ਤੇ ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥
ਕੂੜੁ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥
ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਜਾਣਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਤਾਂ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸੋਧ ਲਿਆ ਜਾਵੇ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧ ਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਪਛਾਣ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸਾਢੇ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਸਚਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਤੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਸੱਚ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਮੰਦ-ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਸਾਫ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ -

ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੁ ਪਾਪ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥'(ਅੰਗ-2) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਸਾਫ਼, ਨਿਰਮਲ, ਉੱਜਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੪

ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। (ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੈ ਥਾਉ ॥' (ਅੰਗ-4) ਨਾਮ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਰਬ-ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਏ ਹਨ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ -

ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ

ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਨਾਮ ਪਤਾਲੰ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਬੈਆਲੰ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੭੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤਿ, ਪਾਤ, ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਸੰਜਮ ਸਭ ਨਾਮ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ -

ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥

ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮੁ ਸਤ ਭਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੩੫੩

ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਿਗੂਣਾ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵੀ ਕੋਠੀ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀਪਕ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਦੁਧ ਬਿਨੁ ਧੇਨੁ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ
ਜਲ ਬਿਨੁ ਉਤਭਜ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ॥

ਕਿਆ ਸੁਲਤਾਨੁ ਸਲਾਮ ਵਿਗੂਣਾ
ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੩੫੪

ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਦੁਖੁ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆ ਤੇਲੁ ॥
ਉਨਿ ਚਾਨਣਿ ਓਹੁ ਸੋਖਿਆ ਚੁਕਾ ਜਮ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੩੫੮

ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧਾਂ, ਲੜਾਈ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਖੋਹ-ਖਿੰਝ ਵਿਚ ਗੁਸਿਆ ਰੋਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਨਾਮ ਹੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ -

ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੁ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੭

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਜਮ ਵਾਲਾ ਉਦਮੀ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਸਗੋਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨੇਕ ਕਮਾਈ, ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨੇਕ-ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨੇਕੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਰਗੇ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਾਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੌਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬੋਲਣਾ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਏਂ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੇ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਓਨੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੭

ਇਉਂ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਇਕ ਨਰੋਏ ਸਵੱਸਥ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਰੰਗ ਨਸਲ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਭ

ਮਨੁੱਖ ਇਕੋ ਕਾਦਰ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਕਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਇਥੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

1. ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ

ਇਸਤਰੀ ਜਨਨੀ ਹੇ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਕੁੜਮਾਈ, ਵਿਆਹ, ਔਲਾਦ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਸਭ ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਕਿਵੇਂ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ ॥

.....

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੩

2. ਜਾਤਾਂ-ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ -

ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ- ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ, ਸੂਦਰ, ਵੈਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਅਤੇ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਿਰਮੁਲ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਅਤੇ ਨਿੰਦਨੀਯ ਹੈ। (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਇਸ ਗ਼ੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਵੰਡ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਵਡੱਪਣ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੈ ਤੇ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਸਭ ਦੀ ਘਾੜਤ ਇਕ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਾਤਿ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਰਨੀ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਫਕਤ ਜਾਤੀ ਫਕਤੁ ਨਾਉ ॥

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਇਕਾ ਛਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੮੩

ਜਾਤਿ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਹੁਰਾ (ਜ਼ਹਿਰ) ਖਾਏਗਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮਰੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਵਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ -

ਜਾਤੀ ਦੈ ਕਿਆ ਹਥਿ ਸਚੁ ਪਰਖੀਐ ॥

ਮਹੁਰਾ ਹੋਵੈ ਹਥਿ ਮਰੀਐ ਚਖੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਰੱਤਵ ਜਾਤਿ ਅਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਸੱਚ ਘਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -

ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹੁ ਪੁਛੀਐ ਸਚ ਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥

ਸਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੩੦

3. ਫੋਕਟ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਫੋਕਟ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ। ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਪੜ੍ਹੀ ਸੁਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹਨ। (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਾਰਥਕ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਪੰਡਤਾਈ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰੀ ਦੀ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ ਤੇ ਭੇਖ ਬਣਾਉਣੇ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਭਗਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਰਤ ਰੱਖਣੇ, ਅੰਨ ਨਾ ਖਾਣਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਲਖ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਣੇ, ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਪਹਿਨਣੇ, ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਕੇ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ, ਇਕਲਵਾਂਝੇ ਹੋ ਕੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲੈਣੀ, ਨਾਂਗੇ ਪੈਰੀ ਫਿਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੂਠ-ਮੂਠ ਖਾਣਾ, ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਕਟ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਉੱਤਮ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਨਿਮਨ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ਤੇਤੇ ਲਵਿਆ ॥
ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥
ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥
ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਬਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੁਜਾ ਭਾਇਆ ॥
ਬਸਤੁ ਨ ਪਹਿਰੈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ ॥
ਮੋਨਿ ਵਿਗੁਤਾ ॥ ਕਿਉ ਜਾਗੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੁਤਾ ॥
ਪਗ ਉਪੇਤਾਣਾ ॥ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥

ਅਲੁ ਮਲੁ ਖਾਈ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਮੂਰਖਿ ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥
ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ॥
ਅੰਧੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥
ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ- ੪੬੮

ਸਮਾਜ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਇਥੇ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ -

(ੳ) ਸਰਾਧ -
ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ॥
ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰ ਕਰੇਇ ॥
ਵਛੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੪੭੨

(ਅ) ਸੂਤਕ - ਸੂਤਕ-ਪਾਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਰਵਾਣਿਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਨਿਰੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ। ਸਮੂੰਹ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਅ ਹਨ। ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ -
ਜੇ ਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥
.....
ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੪੭੨

ਸਭੇ ਸੂਤਕੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥
ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ ਦਿਤੋਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੪੭੨

(ੲ) ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪਾਖੰਡਵਾਦ
ਪੜਿ ਪੁਸਤਕੁ ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੰ ॥
ਸਿਲ ਪੁਜਸਿ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧੰ ॥ ਅੰਗ- ੪੭੦
ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਪੁਜਾ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ ॥
ਛੋਡੀਲੇ ਪਾਖੰਡਾ ॥ ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੪੭੧

(ਸ) ਰਸਮੀ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ - ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ ਜਤ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਣ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਤੁ...॥ ਅੰਗ-੪੭੧

ਤਗੁ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਗੁ ਨ ਨਾਰੀ ॥ ਅੰਗ- ੪੭੧

(ਹ) ਕਾਜੀ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਪਾਖੰਡਵਾਦ

ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਅੰਗ- ੪੭੧

ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਅਜਿਹੇ ਹਰੇਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਤੇ ਅਰਥਹੀਣ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਰਸਮਾਂ, ਰਿਵਾਜਾਂ, ਝਮੇਲਿਆਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਕਰਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਵਰਾਂ ਤੇ ਸਰਾਪਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਈ ਹੈ। ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ 'ਨਿਰਭਉ' ਤੇ 'ਨਿਰਵੈਰ' ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਸਾਰੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ, ਸੰਸਿਆਂ, ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਨੀਚ ਤੇ ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਜਿਸ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚੋਂ ਲਗਭਗ 22 ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਦੀ ਸਾਂਝ ਅਨੇਕ ਮਤ-ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਬੋਧੀਆਂ, ਜੈਨੀਆਂ, ਨਾਥਾਂ, ਸਿੱਧਾਂ ਅਵਧੂਤਾਂ, ਜਤੀਆਂ, ਬੈਰਾਗੀਆਂ, ਤਿਆਗੀਆਂ, ਸਰੇਵੜਿਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ, ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਆਪ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਾਜੀਆਂ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਆਪ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪਾਕ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਮਤਾਂ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਅਕੀਦਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਨੇ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਜਾਂ ਮੰਡਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਗੰਮੀ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਗਿਆਨ

ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਖਜ਼ਾਨਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਦੁਪਦੇ, ਤਿਪਦੇ, ਚਉਪਦੇ, ਪੰਚਪਦੇ, ਛਿਪਦੇ, ਸਪਤਪਦੇ, ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ, ਨੌਪਦੇ, ਦਸਪਦੇ ਅਤੇ ਚੌਬੀਸਪਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਰੇ, ਛੰਤ, ਬਾਰਹਮਾਹ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੰਮੇਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਪੁਜੀ ਜੀ, ਵਾਰਾਂ, ਥਿਤੀ, ਪੱਟੀ, ਓਅੰਕਾਰ, ਬਾਰਹਮਾਹ ਅਤੇ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ 19 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ -

ਸਿਰੀ ਰਾਗ, ਪਉੜੀ, ਆਸਾ, ਗੂਜਰੀ, ਵਡਹੰਸ, ਸੋਰਠਿ, ਧਨਾਸਰੀ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ, ਬਿਲਾਵਲੁ, ਰਾਮਕਲੀ, ਮਾਰੂ, ਤੁਖਾਰੀ, ਕੇਦਾਰਾ, ਭੈਰਉ, ਬਸੰਤ, ਸਾਰੰਗ, ਮਲਾਰ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਬਾਣੀ 'ਜਪੁ' ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਗ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ, ਧਰਮਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ, 'ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਕ' ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਭ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਚਾਰ ਲੰਮੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ (ਉਦਾਸੀਆਂ) ਰਾਹੀਂ 22 ਸਾਲ ਭਰਮਣ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਥੀ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਰਬਾਬੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਉਮਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਰ੍ਹੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਸਾਏ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਖੁਦ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ, ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ-ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਚਲਦਾ। ਉਚ-ਨੀਚ, ਰੰਗ-ਰੂਪ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਰੂਹਾਨੀ ਰੰਗ ਮਾਣਦੀ। ਏਥੇ ਹੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਿਦਕ, ਪਿਆਰ ਸਮਰਪਨ ਤੇ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਚਲਾਏ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰਾਧਕਾਰੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਪੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ

ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-44)

ਗਿਆਨ-ਖੰਡ

ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਹਨ -

1. ਉਚੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ 2. ਅੰਤਹਕਰਨ, ਜ਼ਮੀਰ 3. ਕੋਈ ਚੇਤਨ ਵਸਤੂ, 4. ਬੁੱਧੀ ਤੱਤ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਸ-ਫਲ 5. ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀ ਇਕ ਅਵਸਥਾ 6 ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਇਕ ਉਚੇਰੀ ਅਵਸਥਾ 7. ਬਾਹਰਲੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸੁਧ ਚੇਤਨਾ 8. ਮੋਖਸ਼ 9. ਬੁੱਧੀ, ਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਗਿਆਨ ਹੈ 10. ਜਾਣਨਾ, ਬੋਧ, ਸਮਝ, ਇਲਮ 11. ਵਿਦਿਆ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ।

ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤੋਂ ਛਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ -

੧. ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ ॥
੨. ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ ॥
੩. ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਵੈਸੰਤਰ ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸੁ ॥
੪. ਕੇਤੇ ਬਰਮੇ ਘਾੜਤਿ ਘੜੀਅਹਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸੁ ॥
੫. ਕੇਤੀਆ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਮੇਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਧੂ ਉਪਦੇਸੁ ॥
੬. ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਮੰਡਲ ਦੇਸੁ ॥
੭. ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਵੇਸੁ ॥
੮. ਕੇਤੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਰਤਨ ਸਮੁੰਦੁ ॥
੯. ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ ਕੇਤੀਆ ਬਾਣੀ ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦੁ ॥
੧੦. ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤੁ ॥

(ਪਉੜੀ ੩੫)

੧. ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨ ਪਰਚੰਡੁ।
੨. ਤਿਥੈ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ। (ਪਉੜੀ ੩੬)

ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕੇਤੇ (ਅਣਗਿਣਤ) ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਇਸ ਬੇਅੰਤ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ?

ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਤੁਕ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਬਾਰਾ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਪਿਛਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਧਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੇਖਿਆਂ ਇਹ ਤੁਕ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਇਹ

ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ। ਧਰਮ-ਖੰਡ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁਣ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਧੇਰੇ ਜਚਦੇ ਹਨ।

ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਚੌਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਜਿਹੜਾ ਕੇਵਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਉਸੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ, ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਜੀਵ ਤੇ ਜੀਵ-ਧਾਰੀ ਭਾਗ ਸਭ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਚੌਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਹਨ। ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਬੇਅੰਤ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਹਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇਹ-ਰਹਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੇ ਮਹਾਨ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ। ਹੋਰ ਅਗਲੇਰੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੇਠਲੀ ਪਉੜੀ ਉਤੇ ਜੀਵਨ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਆ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਪਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤਿ ਵਿਆਪਕ ਫੁਰਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ, ਹਾਲੇ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਰਚਨਾ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਥੂਲ ਤੇ ਸੂਖਮ ਅੰਗ ਇਕੋ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਹਨ।

ਜੇ ਸਾਡਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਚੌਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪਾਸਾਰ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮ-ਖੰਡ ਦਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਫਰਕ ਨਾਲ। ਧਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੈਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤੀ ਪੱਖ, ਪਰ

ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ। ਰਾਜਸੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੋਕ ਸਜਾ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ-ਸ਼ੌਕਤ ਦੇਖਣ। ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਉਸ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ - ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਉੱਨਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ। ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਵਾਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਵੀਆਂ, ਰਾਗੀਆਂ, ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹੀ ਵਿਧੀ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਲੋਕ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਸਿੱਧਾਂ, ਨਾਥਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ, ਉੱਚਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਜਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਸ਼ੀ ਦਰਬਾਰ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਜੀਵ ਸਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਚੰਨ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਤਾਰੇ ਭੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਤੱਤ, ਦੈਸ (ਪੁਲਾੜ) ਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਅੰਗ, ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ, ਉਤਪਤੀ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਗ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਮੁੱਕ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਇਕ ਪੱਖੋਂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਦੀਰਘ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪੱਖੋਂ ਹਰ ਵੰਨਗੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਇਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਹੰਭ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮਨੁੱਖੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਇਕੀਵੀਂ ਤੇ ਬਾਈਵੀਂ ਦੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਕਾਲ ਤੇ ਦੈਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਹਨ। 'ਸੌ ਦਰ' ਵਾਲੀ ਸਤਾਈਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਇਲਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਉਲੀਕਣਾ ਇਕ ਕਾਵਿਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ, ਇਕ ਬਿੰਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਟੋਹ ਲਾਉਣੀ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਉਤੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬੇਅੰਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਕੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਿਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਚਨਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ

ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਕਾਰਨ-ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਮੁੱਢ 'ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ' ਤੇ 'ਪਵਣ ਪਾਣੀ' ਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਇਕ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹਕੀਕਤ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸੂਝ ਵਧੇ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬੇਲਗਾਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਕਾਰਨ-ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਇਸ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਧਰਮ ਕਿੰਨਾ ਮਹਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਾਡੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਜਿਹੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈ। ਸੋ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਪਾਠਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਕਾਰਨ-ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਬਿੰਬ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਟੀਕਾ ਜਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤੀਵ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ -

"ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ ਫਿਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਭਾਸਣ ਲਗੀ ਤੇ ਛੇਕੜ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕੇ।

ਇਸ ਟੁਕ ਤੋਂ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਤੇ ਏਕਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਏਕਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੇਅੰਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਇਕੋ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਏਕਤਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਲਿਜਾ ਕੇ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਏਕਤਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਲਿਜਾ ਕੇ। ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ -

"ਰੱਬ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਅਸੰਖਤਾ ਤੇ ਅਨੰਤਤਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ 'ਅਸੂਲ' ਵਿਚ। ਇਹ ਦਿਖ ਹੀ ਸਤਿ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇਵੇਗੀ।" (ਨੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਪੰ. 82)

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੇ ਅਨੇਕਤਾ ਤੇ ਭਿੰਨਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਮਨੁੱਖ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਪਲ-ਪਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਠੁਕ-ਸਿਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਪਰੇਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਅਸਲ ਦੀ ਟੋਹ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਤਦ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਨੇਕਤਾ ਤੋਂ ਏਕਤਾ ਵਲ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਢੰਗ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਖੋਜ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀ ਲਈ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਸ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਿਯਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਸਮਾਦ ਰੂਪੀ ਭਾਵੁਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਤੋਂ ਭੀ ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਮਨੋਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਬੇਅੰਤਤਾ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਇਕੋ ਲੜੀ ਦੇ ਮਣਕੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਉਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਵਿਚ। ਏ.ਕੇ. ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਕਾਰਨ-ਕਾਰਜ ਰੂਪੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਜੋ 'ਗਿਆਨ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਝਾ ਉਪਰਲੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਉਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ। ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਇਲਮ ਜਾਂ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, 'ਗਿਆਨ' ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

"ਅਕਲੀ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਥੋਥਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਪੜਣ ਲਈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਿਬੇਕ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ-ਮੰਦਰ ਦੇ ਪਟ ਦੇ ਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਾਮ-ਪੁਣਿਆਂ ਅਤੀ ਹੀ ਸੁਗਮਏ, ਇਹ ਅੰਧਿਆਰ ਨੂੰ ਕੱਟ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਪਕ ਮਨ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ 'ਗਿਆਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੂਰਜ ਏ, ਹਾਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜੋ ਸਾਡਾ ਮਿਰਾਜ ਏ।" (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰ. 101)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੇ ਤੱਥ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਿਯਮ, ਅਸੂਲ ਜਾਂ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਬਿਬੇਕ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਕਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਬਿਬੇਕ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਫਰਕ ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀ

ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸੰਦ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਡਾਕਟਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਨੁਹਾਰ intuition ਜਾਂ inspiration ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ-

"ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦਿਸਦੇ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਉਠਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਰਤੇ ਦੀ ਅਦਿਖ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬਲਵਾਨ ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਇਕ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਵੈਸੰਤਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਤੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਤਤ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਧ ਗਿਆਨ-ਦਾਤੀ ਸੂਝ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੋਂ ਸਚਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬੇਅੰਤਤਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਜਪੁਜੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰ. 325)

ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਰਤ, ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਕਲਪਨਾ, ਸੁਧ ਸੂਝ ਜਿਹੇ ਗਿਆਤ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਲ-ਗੱਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਤ ਤੇ ਗਿਆਤ ਦੇ ਦਰਜਿਆਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੇ 'ਗਿਆਨ' ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਸਾਧਕ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਤਸਵੀਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਧਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਝਲਕਾ ਕਦੇ ਵਜਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਗੁੰਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਅੱਗੂਣਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਧੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਵਧੇਰੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੰਬਾਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਰਮਲ ਤਲਾ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਤਲੇ ਉਤੇ ਸਥਿਤ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਹੋਣਗੇ। ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਮੂਲ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥ 'ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ' ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ - 2 ਨਵੰਬਰ, ਸੋਮਵਾਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਰੱਬੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਭੱਟ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਵੱਈਏ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਭੱਟ ਕਲ ਸ਼ਹਾਰ ਦੇ ਨਿਮਨ ਫੁਰਮਾਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤੁ ਧਿਆਯਉ ॥

ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦੁ ਨ ਚੰਪੈ ॥

ਕਲੁ ਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੬

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੂੰ ਸੇਵ ਕੇ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਿਆਂ ਦਲਿਦੁ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦਾ। ਕਲਸਹਾਰ ਕਵੀ ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕੁ ਗੋਬਿੰਦ

ਗੁਣ ਗਾਹਕੁ ਚਾਹਕੁ ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ ॥

ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸ ਤਨੇ

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੧ ॥

ਛੁਟਤ ਪਰਵਾਹ ਅਮਿਅ ਅਮਰਾ ਪਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਸਦ ਭਰਿਆ ॥

ਤੇ ਪੀਵਹਿ ਸੰਤ ਕਰਹਿ ਮਨਿ ਮਜਨੁ

ਪੁਬ ਜਿਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੀਆ ॥

ਤਿਨ ਭਉ ਨਿਵਾਰਿ ਅਨਭੈ ਪਦੁ ਦੀਨਾ

ਸਬਦ ਮਾਤੁ ਤੇ ਉਧਰ ਧਰੇ ॥

ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸ ਤਨੇ

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੬

ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਕਲੁਸਹਾਰ ਕਵੀ! ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਖਾਲੀ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਹਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਪੁਸਾਦਿ ਅੰਗਦ ਸੁਮਤਿ

ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈਂ ਅਟਲ ਅਮਰ ਪਦੁ ਪਾਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੭

ਕਵੀ ਕਲੁਸਹਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੁੰਦਰ ਬੁੱਧ ਨਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਕਲੁ ਭੱਟ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਜਾਮਿ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਵਲਿ ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜਇ ॥

ਜਾਮਿ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਵਲਿ ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੯

ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਜਾਂ ਧਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਪੱਖ ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਫੌਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜੋ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਪੈ

ਦਾਸੁ ਭਟ ਬੇਨਤਿ ਕਰੈ ॥

ਜੋ ਗੁਰੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਹਿ ਧਰੈ

ਸੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹ ਥੇ ਰਹੈ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੯੯

ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਕਿਤਨੇ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਨਲੁ ਭੱਟ ਦੇ ਨਿਮਨ ਦੋ ਸਵੱਯੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ

ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵੈ ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੁਰਤਿ ਨ ਸਿਧਿ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੭

ਅਰਥਾਤ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਰਤਿ ਉਚੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਹਥੁ ਧਰੁਉ ॥

ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਅਉ

ਜਿਸੁ ਦੇਖਿ ਚਰਨ ਅਘੰਨ ਹਰੁਉ ॥

ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ

ਸੁ ਨਾਮ ਸੁਨੇ ਸੁਤੁ ਭਾਨ ਡਰੁਉ ॥ ਅੰਗ-੧੪੦੦

ਅਰਥਾਤ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ (ਮਿਹਰਾਂ ਭਰਿਆ) ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦਿਨ ਰਤ ਇਕ-ਰਸ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜਮਰਾਜ ਭੀ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਭਨਿ ਦਾਸ ਸੁ ਆਸ ਜਗਤੁ ਗੁਰੁ ਕੀ

ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ ਪਰਸੁ ਕਰੁਉ ॥

ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਸਤਿ ਕੀਯਉ

ਸਮਰਥ ਗੁਰੁ ਸਿਰਿ ਹਥੁ ਧਰੁਉ ॥ ੭ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੦

ਅਰਥਾਤ - ਹੇ ਦਾਸ ਨਲੁ ਕਵੀ, ਆਖ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਪਰਸਨ-ਜੋਗ ਪਾਰਸ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਹਰੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ।

ਐਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਸਰੂਪ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ।

ਭੱਟ ਕਵੀ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੀ ਦੂਜੇ, ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋਈ

ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ, (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਆਦਿ ਨਾਮ ਨਹੀਂ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਭੱਟ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰੁ ਜਹਾਜੁ ਖੇਵਟੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤਰਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੧

ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਲਾਹ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਤਰ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥

ਤਿਨਿ ਲਹਣਾ ਥਾਪਿ ਜੋਤਿ ਜਗਿ ਧਾਰੀ ॥

ਲਹਣੈ ਪੰਥੁ ਧਰਮ ਕਾ ਕੀਆ ॥

ਅਮਰਦਾਸ ਭਲੇ ਕਉ ਦੀਆ ॥

ਤਿਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸੋਢੀ ਬਿਰੁ ਥਪੁਉ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਖੈ ਨਿਧਿ ਅਪੁਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੧

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ। ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਭਲੇ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੋਢੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ, ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਟੱਲ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਪਰਤਖਿ ਦੇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ

ਆਦਿ ਰੂਪਿ ਪੇਖਣ ਭਰਣੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾ ਕੀ

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ ਤਰਣੈ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੦੧

ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।

ਭੱਟ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਕੀਰਤ ਭੱਟ ਦੇ ਨਿਮਨ ਸਵੱਯੇ ਦੇ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੀ ਅਕੀਦਤ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਭੇਂਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

ਹਮ ਅਵਗੁਣਿ ਭਰੇ ਏਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਛਾਡਿ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਭਰਮ ਪੈ ਭੁਲੇ
ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ॥
ਇਕੁ ਉਤਮ ਪੰਥੁ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ
ਤਿਹ ਮਿਲੰਤੁ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਈ ॥
ਇਕੁ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪ ॥ ੫੮ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੬

ਸਤ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ -

1. ਭੱਟ ਕਲਸਹਾਰ-13 ਸਵੱਯੇ
2. ਭੱਟ ਨਲੂ-16 ਸਵੱਯੇ
3. ਭੱਟ ਗਯੰਦ-13 ਸਵੱਯੇ
4. ਭੱਟ ਮਥੁਰਾ-7 ਸਵੱਯੇ
5. ਭੱਟ ਬਲ-5 ਸਵੱਯੇ
6. ਭੱਟ ਕੀਰਤ-4 ਸਵੱਯੇ
7. ਭੱਟ ਸਲੂ-2 ਸਵੱਯੇ; ਕੁਲ ਜੋੜ=60 ਸਵੱਯੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿਤਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ, ਮਾਤਾ ਅਨੂਪੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ, ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ, 25 ਸਤੰਬਰ 1534 ਈ. ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਸੋਢੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਅਥਾਹ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਬਾਲਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨੂੰ 'ਭਾਈ ਜੇਠਾ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਹਾਲੀ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਨੂਪੀ ਜੀ, ਥੋੜ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਪਿਤਾ, ਸੋਢੀ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ, ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 7-8 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜੇਠਾ ਜੀ ਸਿਰ ਆ ਪਈ। ਆਪ ਨੇ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ, ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਵੇਚ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਕਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਸਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਸਰਕੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜਿੱਥੇ (ਗੁਰੂ) ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਸੇਵਕ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਤਨ ਮਨ ਕਰਕੇ ਜੁੜ ਗਏ। ਭੈਣ ਭਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਵੇਚਣ ਦੀ ਘਾਲ ਜਾਰੀ ਰਖੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ 12 ਸਾਲ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਆਪ ਜੀ ਬਾਸਰਕੇ ਛੱਡ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਸਰੋਵਰ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਨੇ ਮਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ? ਉਹ ਵੀ ਬਾਸਰਕੇ ਛੱਡ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਏ। 19 ਮਾਰਚ 1552 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ' (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਕਟਤਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰਖਿਆ। ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਕੇ 22 ਸਾਲ ਤਨੇ ਮਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗ ਵਰ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। 1574 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ 'ਸਿੱਖਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਘੋਖ ਕੇ' ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਦਾ ਸਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮਝ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਦਰ ਮਾਣ ਹਿਤ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਾਵੈ।

ਭੱਟ ਨਲ ਨੇ ਵੀ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹਨ -

ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੯੯

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 7 ਸਾਲ (1574 ਈ.-1581 ਈ.) ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ, ਹਟਵਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ 'ਗੁਰੂ-ਬਜ਼ਾਰ' ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਚੇਤਾ ਵੀ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹਿਤ, ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ, ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਧਿਆਤਮ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੁਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ, ਸੁਖ, ਸਹਜ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 31 ਵਿਚੋਂ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਜੈਜੈਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੁਖ, ਸਾਂਤੀ, ਸਹਿਜ, ਅਨੰਦ, ਧੀਰਜ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਚੱਜੀ, ਸੁਹਣੀ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸੇਧ ਦਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮੁ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ ॥

ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੯੧

ਹਰ ਸਿੱਖ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਾਂਤੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਹਿਜ ਮਈ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਬੇੜੀ ਹਰਿ ਤੁਲਹਾ

ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਤਰੈ ਤਰਾਕੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੬੬੮

ਫੋਕਟ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ -

ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗ ਪੁੰਨ ਤੋਲਾਹਾ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੬੯

ਸੋ ਜਪੁ ਸੋ ਤਪੁ ਸਾ ਬ੍ਰਤ ਪੁਜਾ

ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੭੨੦

ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਰਹਿਣੀ ਕੈਸੀ ਹੋਵੇ? ਕਿੰਨੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦਸੀ ਹੈ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ

ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ

ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੩੦੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੇਵਾ, ਨਾਮ-ਜਪੁ-ਸਿਮਰਨ, ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗਰੀਬੀ ਮੁਥਾਜੀ ਖਤਮ ਹੋਈ, ਸਗੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਭੁਲੇ ਨਹੀਂ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕਰ ਦਿਤਾ-

ਜੋ ਹਮਰੀ ਬਿਧਿ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ

ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਣਹੁ ਆਪੇ ॥

ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛਤਾ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ॥ ਅੰਗ- ੧੬੭

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ, ਅਨੰਦ-ਮਈ ਜੀਵਨ ਜੀਉ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰਖਣ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰਖਣ ਜੀ।

ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 22 (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ.....)

ਡਾ. (ਭਾਈ) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-46)

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ-੪

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਲਾਹੀ ਨਦਰਿ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਜਿਥੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਥੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਨੂੰ ਅਤੀਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਪਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਉਪਰੀ ਸ਼ੈਅ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੋ ਗਈ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹਨ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਫਿਰ ਭਰੋਸਾ ਦ੍ਰਿੜ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਕੌਤਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਜੇ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਏਧਰ ਨੂਰਾਨੀ ਜੋਤਿ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਬਚਨ ਸੀ, 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।' ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਪਰੀ ਸ਼ੈਅ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਲੱਗੇ ਤਵੀਤ ਆਦਿਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ

ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥

ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਗ ਗਈ। ਨਦਰਿ ਪੈ ਗਈ। ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੈਅ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਮਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਲਖ ਖੁਸੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥

ਅੰਗ- ੪੪

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ -

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥

ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੧

ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਲੋਕ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ -

ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਸਾਰੇ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਪਰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਸਤੁੰਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਜ਼ਰੂਰ ਮਚ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਂ ਦੀਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਏ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੇ ਵਾਕਏ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।' ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਦੀਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨੂਰ ਹਨ। ਸਾਈਂ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅੱਲਾ ਦੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਰੱਬ ਲੇਖੇ ਆ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੋ। ਅਰਥਾਤ 'ਅਜ਼ ਬਰਾਹ ਖੁਦਾ ਏਕ ਬਾਰ ਦੀਦਾਰ ਦੇਹੁ।'

ਰੱਬ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੁਲਾਂ ਜੀ, 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਕਾਜ਼ੀ ਜੀ! ਪੁਛੋ।

ਹੁਣ ਕਾਜ਼ੀ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ, ਹਿੰਦੂ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਉਣਤਾਈ ਹੋਵੇਗੀ

ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਉਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਤਰੀ -

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ
ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ
ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ
ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ
ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ
ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧

ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗਾਇਆ -

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧

ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਣ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੱਚੇ ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੁਣੀ। ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਅੱਜ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਸੁਣੀ ਕਿ ਪੀਰਾਂ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਢਾਲਣਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਦਇਆ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਨਿਵ ਚੱਲਣ ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਢਾਲਣਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਅਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਮਨ ਦਾ ਸਾਫ ਹੋਣਾ, ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਰੱਬ ਦੀ ਮੇਹਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਸੱਚੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਨਮਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਕਾਜ਼ੀ ਜੀ! ਰੱਬ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਾਂਈ ਨੇ ਸੱਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਇਸ ਪੈਮਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਪੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਜੇ ਚੱਲ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਚਲ ਰਹੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਲੋ ਸਾਰੇ ਮਸੀਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਏ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜਮਾਤ ਮਸੀਤ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕੀ-ਕੀ ਕੌਤਕ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਰਣ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ, ਉਹ ਸੱਚਾ ਧਰਮੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰ ਗਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਂਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

28. ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਕੀ ਮਸਤੀ ਮੇਂ

ਮਾਸੂਕ ਕੀ ਤਲਾਸ਼ ਮੇਂ ਫਿਰਤੇ ਬੇ ਦਰ-ਬ-ਦਰ,

ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਬੇ-ਨਿਕਾਬ ਜਬ ਦੂਈ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਗਈ।

ਦਿਲਦਾਰ ਕਾ ਵਿਸਾਲ ਹੁਆ ਦਿਲ ਮੇਂ ਜਬ ਹਸੂਲ

ਦਿਲਦਾਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਪੜਾ ਦੀਢਾ ਜਿਧਰ ਗਈ।

ਤੌਹੀਦ ਕੇ ਅਮਕ ਮੇਂ ਗੋਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਬ,

ਕਸਰਤ ਕੀ ਦਾਰੋਗੀਰ ਜੋ ਥੀ ਸਭ ਬਿਸਰ ਗਈ।

ਸਾਕੀ ਨੇ ਭਰ ਕੇ ਜਾਮ ਦੀਆ ਮਾਰਫਤ ਕਾ ਜਬ,

ਦਸਤਾਰ ਭੂਲੀ ਹੋਸ਼ ਗਯਾ ਯਾਦ-ਏ-ਸਰ ਗਈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਈ ਤੋ ਸਭ ਕੁਛ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

1. ਦਰ-ਬ-ਦਰ = ਦਰ ਦਰ, 2. ਬੇ-ਨਿਕਾਬ=ਬੇ-ਪੜਦਾ 3. ਦਿਲਦਾਰ=ਪਿਆਰੇ 4. ਵਿਸਾਲ=ਮਿਲਾਪ
5. ਹਸੂਲ-ਹਾਸਲ 6. ਅਮਕ=ਸਮੁੰਦਰ 7. ਕਸਰਤ=ਹੰਗਤਾ 8. ਦਾਰੋਗੀਰ=ਜਗੀਰ, ਸਲਤਨਤ 9. ਯਾਦ-ਏ-ਸਰ=ਬੇ-ਸੁੱਧ

੨੯. ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਖਿਆਲ ਸੇ ਹੈ
ਔਰ ਖਿਆਲ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਨੇ ਸੇ ਯਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਤਾ ਹੈ।
ਚਿਦਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਗਰ ਮੈਂ ਚਾਹੂੰ ਤੋ ਯਕਦਮ ਉਡਾ ਦੂੰ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਯਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਪੜਾ ਹੂੰ ਮਸਤੀ ਮੇਂ ਗਰਕ ਵੇ ਬੇਖੁਦ, ਨਾ ਗ਼ੈਰ ਆਇਆ ਚਲਾ, ਨਾ ਠਹਿਰਾ।

ਨਸ਼ੇ ਮੇਂ ਖੁਰਾਟਾ ਸਾ ਲੀਆ ਥਾ, ਜੋ ਸ਼ੋਰ ਬਰਪਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਭਰੀ ਹੈ ਖੁਬੀ ਹਰ ਏਕ ਖੁਰਾਬੀ ਮੇਂ ਭੀ, ਔਰ ਜ਼ੱਰਾ ਜ਼ੱਰਾ ਹੈ ਆਸਮਾਨ।

ਲੜਾਈ ਸ਼ਿਕਵੇ ਮੇਂ ਭੀ ਮਜ਼ੇ ਹੈਂ, ਯੇਹ ਖ਼ਾਬੇ-ਧੋਖਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਲਫਾਫ਼ਾ ਦੇਖਾ ਜੋ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ, ਹੂਈ ਤਹੱਈਅਰ ਕਿ ਕਿਆ ਯਹੀ ਹੋਗਾ।

ਜੋ ਫਾੜ ਦੇਖਾ ਓਹ! ਕਹੂੰ ਕਿਆ, ਹੂਈ ਹੀ ਕਬ ਬੀ ਯਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਯਹ ਰਾਮ ਸੁਨੀਏਗਾ ਕਿਆ ਕਹਾਨੀ, ਸੁਰੂ ਨਾ ਇਸ ਕਾ, ਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਯਹ।

ਜੋ ਸੱਚ ਪੁਛੇ ਤੋ ਬਾਤ ਯਹ ਹੈ, ਕਿ ਮਹਜ਼ ਧੋਖਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਪੈਦਾ ਹੋਤੀ ਹੈ ਖਿਆਲ ਸੇ ਯਹ, ਔਰ ਮਨ ਕੇ ਮਿਟਨੇ ਸੇ ਮਿਟ ਹੈ ਜਾਤੀ।

ਅਗਰ ਮੈਂ ਚਾਹੂੰ ਤੋਂ ਯਕਦਮ ਉਡਾ ਦੂੰ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਯਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

- ਗਰਕ ਵ ਬੇਖੁਦ=ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਡੁਬਿਆ ਹੋਇਆ; 2. ਖੁਰਾਟਾ=ਘੁਰਾੜਾ; 3. ਬਰਪਾ=ਉਠਿਆ ਹੋਇਆ
4. ਗ਼ਾਬੋਧੋਕਾ=ਸੁਪਨਾ 5. ਤਹੱਈਅਰ=ਹੈਰਾਨੀ 6. ਮਹਜ਼=ਸਿਰਫ਼

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੪
ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਅਤਿ ਭਲਾ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਰਸੁ ਖਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਖਾਣ, ਪੀਣ, ਭੋਗਣ ਆਦਿ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਸ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭੋਜਨ ਦੇ 36 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਸ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ ਅਤਿ ਭਲਾ=ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਰਸ ਹੈ। (ਅੱਗੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਹੇ ਭਾਈ! ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਰਸ ਕਿਉਂ=ਕਿਸ ਬਿਧਿ=ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾਇ=ਚੱਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਭਾਵ ਕਿਵੇਂ ਜਪਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਾਇ ਪੁਛੁ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤੁਸਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਰੂਪੀ ਸੋਹਾਗਣੀ=ਸੋਹਾਗਣਾਂ ਵਾ: ਸੁਹਾਗਵੰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉ ਕਰਿ=ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਇਸ ਜਨਮ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਓਇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਨ ਬੋਲਨੀ
ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਨ ਪਾਇ॥੧॥

ਓਇ=ਉਹ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਬੜੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਖਾਹਿਸ਼ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਮਿਥਿਆ ਵਚਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਨੀ=ਬੋਲਦੇ, ਭਾਵ ਉਹ ਬਹੁਤ ਫਜ਼ੂਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ।

ਭਾਵ ਉਹ ਓਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਰ ਜਾਂ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਤਾਂ ਮਾਲਾ ਮਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਜ਼ੂਲ ਬੋਲ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਹਉ=ਮੈਂ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਪਾਇ=ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ ਵਾ: ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੋਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦੇਣ।

ਭਾਈ ਰੇ ਮਿਲਿ ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿ॥

ਫਿਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਸੱਚੇ ਸਜਣ=ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿ=ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ।

ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ
ਦੁਖੁ ਕਢੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ॥੧॥੧੨੫੦॥

ਸੱਜਣ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਹਨ। ਜੋ ਹਉਮੈ=ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਆਦਿ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿ=ਮਾਰ=ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵਿਵੇਕ ਰੂਪੀ ਮਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤਿਨ ਦਇਆ ਪਈ ਮਨਿ ਆਇ॥

ਇਹ ਚਰਨ ਧੋਣ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸੋਹਾਗਣਾਂ ਰੂਪੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜੋ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ=ਦਇਆਲਤਾ ਆ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਰੱਬ ਦੇ ਭੈ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਬੇਮੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਵਚਨੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ
ਜੋ ਮੰਨੇ ਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਵਚਨ ਰਤਨ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗਾ, ਉਹ ਹਰਿ ਰਸ ਨੂੰ ਖਾਇ=ਖਾ ਲਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣੇਗਾ।

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਵਡ ਜਾਣੀਅਹਿ
ਜਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਧਾ ਗੁਰ ਭਾਇ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸੇ=ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ=ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਡ=ਵੱਡੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਭਾਇ=ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਾ: ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਹਰਿ ਰਸ ਨੂੰ ਖਾਧਾ=ਖਾਇਆ ਭਾਵ ਚੱਖਿਆ ਹੈ -

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਸਭਤੁ ਹੈ
ਭਾਗਹੀਣੁ ਨਹੀ ਖਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਹਰੀ ਦਾ ਇਹ ਰਸੁ=ਅਨੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਵਣਿ=ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਅਤੇ ਤਿਣਿ=ਘਾਹ (ਕੱਖ) ਵਿਚ ਸਭਤੁ=ਸਭ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਵਾ: ਉਹ ਵਣਿ=ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਤਿਣਿ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਗਹੀਣ=ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ
ਮਨਮੁਖੁ ਰਹੇ ਬਿਲਲਾਇ॥

ਭਾਵੇਂ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਯਤਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਹਰਿ ਰਸ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਵਾ: ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਜਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਲਾਈ ਗੁਰੂ ਵਿਗੂਣੇ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 'ਤੇ)

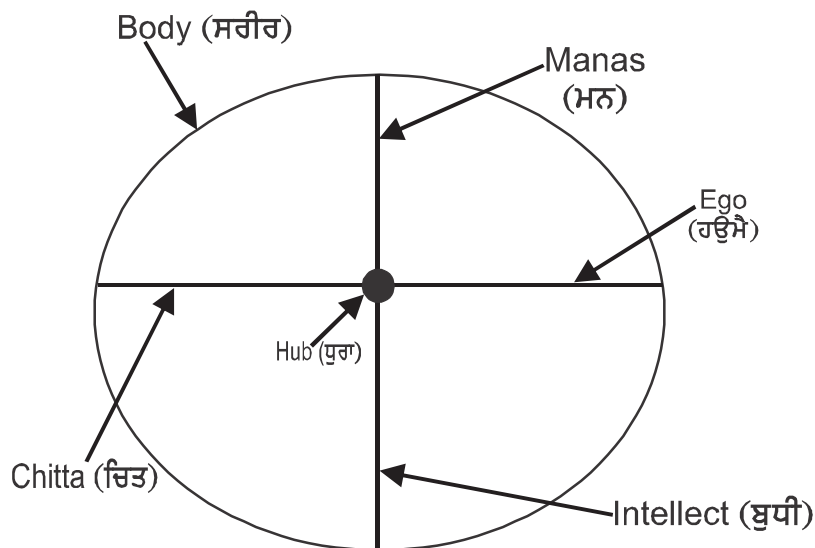
ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਮਨ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਜ

ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨਾ ਬਣੇ। ਅੜਚਣ ਨਾ ਬਣਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਚਿੱਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰੀਰ ਇਕ ਚੱਕੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਇਕ ਪਹੀਏ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਲਈ ਤਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਹਨ ਪਰ ਚਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ; ਉਹ ਹਨ - ਮਨ, ਹਉਮੈ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਚਿੱਤ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹੀਏ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਸਕੋਗੇ। ਇਹ ਤਾਰਾਂ ਸਰੀਰ ਲਈ ਘੁੰਮਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ hub ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹੱਥ ਧੁਰਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੈ।

ਅੰਤਰ ਦਾ ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਘੁੰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਏਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਥ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਹੈ ਏਜੰਟ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਆਤਮ ਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਦੁਬਿਧਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਰ ਅਸ਼ਾਤ ਹੈ। ਮਨ ਦੇਨੋਂ ਪਾਸੇ ਅੰਤਰ, ਬਾਹਰ ਦੇਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਤਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਸ ਕਾਰਕ ਹਨ, ਏਜੰਟ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਬਾਹਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ

ਸ਼ਬਦ 'Man' ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ Man ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਹਉਮੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ-ਚਾਨਣ ਦੇ ਹੋ ਪਰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਉਹ ਚਾਨਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁਲਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਵੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਹਉਮੈ ਨੀਵੀਂ ਹਉਮੈ, ਇਕ ਉਚੀ ਹਉਮੈ, ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਿ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਧੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭੇਦ ਭਾਵ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਵਿਵੇਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਾਂ ਕਿ ਨਾ? ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲੇਗਾ। ਜਾਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰੋ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਪੱਧਰ ਹਨ। ਉਚੀ ਬੁੱਧੀ ਨੀਵੀਂ ਬੁੱਧੀ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਵੀਂ ਬੁੱਧੀ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਉਚ ਬੁੱਧੀ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਚੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੰਤ ਤਕ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਕਾਰਜ ਹੈ ਚਿਤ+ਮਨ ਸਮੱਗਰੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਗਿਆਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬੜੇ ਦਵੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਦੇ ਦਵੰਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਅੰਤਰ ਦਵੰਦ ਹਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋਣੇ ਅਵਸ਼ਕ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦਵੰਦ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਪਲ ਸਤਿ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ, ਸਮਝਣ ਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦਵੰਦ ਤੋਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵੰਦ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਖ ਸਕੋ।

ਜਦੋਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦੀਵਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਹੈ, ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਅੰਤਰ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਸੋਹਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਨਾਲ, ਸਮਝ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਰ ਦੇ ਸਤਿ ਲਈ ਹਰ ਪਲ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ। ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝੀਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਝੀਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਤਕ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫੇਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਆਤਮਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੈ। ਉਹ ਆਤਮਾ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਚਿੰਤਨ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਸਭ ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਅੰਤਰ ਜਾਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਰਗ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਬਾਹਰੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਿ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਤਿ ਦੇ ਬੱਧੇ ਸਤਿ ਦੇ ਸਦੀਵਤਾ ਦੇ, ਅਨੰਤਤਾ ਦੀ ਉਪਜ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਚਲਦਾ.....।'

ਬਿਲਲਾਇ=ਵਿਰਲਾਪ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ।

ਓਇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਨਾ ਨਿਵਹਿ
ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਲਾਇ॥੩॥

ਓਇ=ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਗੈ=ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਭਾਵ ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਬਲਾਇ=ਚੁੜੇਲ (ਡੈਣ) ਚਿੰਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਰਬੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਰੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਬੇਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੇਰ ਬਘੇਰੇ ਆਦਿ ਬਲਾਵਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਬਲਾ ਚਿੰਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਪਿ ਹੈ
ਆਪੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਰਸ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਭੂਤਕਾਲ 'ਚ ਵੀ ਸੀ, ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਰਸੁ=ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਇ॥

ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦਇਆ=ਰਹਿਮ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰਿ ਰਸ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵਸੀ=ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਚੋਇ=ਚੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਮੁਖ 'ਚ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਚੋਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਜੋਗਾਨੰਦ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਹਰਿ ਰਸ ਚੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਆਤਮਾਨੰਦ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ॥੪॥੫॥੬੯॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਤਨ ਵੀ ਤੇ ਮਨ ਵੀ ਸਭ ਹਰਿਆਵਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਭਾਉ=ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਨ ਮਨ ਮਉਲ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਇ=ਉਹ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸਿਆ=ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (30 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਕਤਿਕਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-15 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ - 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ 11 ਵਜੇ ਹੋਵੇਗਾ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram :- RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

within India ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Subscription Period	within India		Foreign Membership		
	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	£	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada	80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-	44. ਮੰਤ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-	45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-		46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-		
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	English Version	Price
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
21. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
22. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-		12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-		13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-		17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-			
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-			
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-			
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-			
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-			
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-			
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-			
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

**A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - A/C No. 12861100000008
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286**

Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India**

The Stability of Mind (Discourse 1I)

(Continued from P. 78, issue Oct. 2020)

I have churned the body ocean and I have seen an enamouring thing come to view.

The Guru is God and God is the Guru, O Nanak. There is no difference between the two, my brother.

ਸਮੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 442

Nanak has scrutinized the Vedas and Simirtis.

Between the Transcendent Lord and the Guru, there is no difference.

ਨਾਨਕ ਸੋਧੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ॥

ਪਾਰਬਹਮ ਗਰ ਨਾਹੀ ਭੇਦ॥

ਅੰਗ - 1142

What praise of the Guru should I describe? The Guru is ocean of Divine Knowledge and truthfulness.

In prime and beginning of ages and all the ages through, He is the Perfect Lord.

ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਆ ਕਹਾ ਗੁਰੁ ਬਿਬੇਕ ਸਤ ਸਰ॥

ਓਹ ਆਦਿ ਜਗਾਦੀ ਜਗਹ ਜਗ ਪਰਾ ਪਰਮੇਸਰ॥

ਅੰਗ - 397

O My soul, enter thou into the sanctuary of the True Guru and meditate on thy Lord.

As iron is transmuted into gold by touching the philosophers stone, so do the virtues of the invaluable personality of the Guru enter into his disciples. Pause.

The True Guru, the supreme person, is

the philosopher's's stone. Whosoever is attached to him, he gathers the fruit.

Just as Prahlad was saved by the Guru's instruction, similarly the Guru protects the honour of all his attendants.

ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਧਿਆਵੈਗੋ॥

ਲੋਹਾ ਹਿਰਨੁ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ

ਗੁਨੁ ਪਾਰਸ ਕੇ ਹੋਇ ਆਵੈਗੋ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਾਰਸ

ਜੋ ਲਾਗੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੈਗੋ॥

ਜਿਉ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਤਰੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਾ

ਗਰ ਸੇਵਕ ਪੈਜ ਰਖਾਵੈਗੋ॥

ਅੰਗ - 1311

Thus till the seeker does not accept the Guru as God Himself and till adopting the philosophy of the Guru, he does not completely consecrate one's own intellect at the service of the Guru, till then he cannot tread the path of spiritualism. To start with first of all it is necessary to accept that my Guru is God Himself, and there can be no greater than him in the world. Keep this faith at all times.

The Guru is the boat to cross the dreadful world-ocean.

By Guru's service, man is released from the clutches of the death's couriers.

Guru's instruction illumines the darkness.

In the Guru's association all are emancipated.

By great good destiny the Perfect Guru is attained.

Through Guru's service pain befalls not the mortal.

No one can undo the Guru's order.

Nanak is the guru and Nanak himself is He, the Lord.

ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਤਾਰੇ ਭਵ ਪਾਰਿ।

ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰਿ॥

ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਉਜਾਰਾ।

ਗੁਰੁ ਕੈ ਸੀਗਿ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰਾ।

ਗੁਰੁ ਪੁਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ।

ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੀ।

ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ॥

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਿ ਸੋਇ। ਅੰਗ - 865

Then we accept Guru to whom we give all our love and for whose word we are ready to sacrifice our all to dedicate one's body, mind and spirit to the Guru, and to own him as God Himself, is the key of achieving God. Intense love for the Guru causes the presence of God within ourselves at all times. The Guru finds such permanent lodgement in our heart that wherever we look with open eyes, we see his shape in all the beings. When we feel Guru to be ever present within us, and we feel him at all places, inside and outside, then there is no (negative) power of the mind that could enter into that holy sphere. Guru Maharaj ordains thus :

Reflect thou over the Guru's image in thy mind and by Guru's instruction propitiate thy soul with the Guru's hymns.

Enshrine thou the Guru's feet in thy mind.

Ever make thou obeisance unto the Guru, the Supreme Lord.

No one should stray in doubt in this world.

Know, that without the Guru, no one can cross the world-ocean.

ਗੁਰੁ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨ

ਗੁਰੁ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨ ਮਾਨ

ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਨ ਰਿਦੈ ਲੈ ਧਾਰਉ॥

ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰਉ।

ਮਤ ਕੋ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ਸੰਸਾਰਿ॥

ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਕੋਇ ਨ ਉਸਰਸਿ ਪਾਰਿ। ਅੰਗ - 864

Thus by moulding our life according to the commands of the Guru, and acting according to the likings of the Guru, also by bringing the tune of our *rabab* (musical instrument) to harmonise with the tune of the Guru, we should regard the words of the Guru as gospel. God and Guru are indistinguishable - one and the same. Guru's shape which is visible to the eyes is the qualitative (visible) form of God. Whatever words of the Guru we receive in writing or orally, those words are the Writ of God. Five illusions are completely liquidated; and we are able to see the visible shape of God with our open eyes; so much so that the seeker himself assumes the form of God. Guru Maharaj has thus described the supreme greatness of the words of the guru :

*Through Gurbani my doubt is dispelled.
Through Guru's Word, I have seen the Lord everywhere.*

Through Guru's Word I have enjoyed secular and spiritual sovereignty.

By the Guru's company all the men are saved.

Through Guru's Word my affairs are adjusted.

Through Guru's Word I have received the Name treasure.

Whoever has placed confidence in my Guru, his death noose has been cut.

By Guru's Word my good fortune has awakened.

Through the Guru Nanak has met the Supreme Lord.

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰਾ ਭਰਮ
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪੇਖਿਓ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕੀਨੋ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪਾਇਆ ਨਾਉ ਨਿਧਿ ॥
ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਜਾਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕਰਮ ॥
ਨਾਨਕ ਗਰ ਭੋਟਿਆ ਪਾਰਬਹਮ ॥

ਅੰਗ - 235

When we read the words of pure love, and when we are totally absorbed in love, then our mind being fully pure would totally keep company with the self (soul). In order to achieve this stage it is necessary for us to have complete faith on the greatness of the Guru's words.

The great Guru, the Seventh Master was once giving a sermon to the congregation on the supreme greatness of the *Holy Bani*. He said that the Divine Name does not manifest itself till the supreme importance of the Bani does not find a lodgement in the heart. The Gurbani of the Guru is a fertile soil for the cultivation of True Name of God. Till we get the soil, which is not barren, not full of stony surface, nor it is water-logged, the tree of Sat Nam Waheguru cannot sprout, nor get green, and strong. Gurbani (Holy Writ) is such an auspicious soil where if you sow the seed of God's Name, it has the capacity by its own power to grow into the tree. Thus Gurbani assuming the shape of the fertile ground helps the tree of the Name to grow to its full height. Without the help of Gurbani, the soil loses its moisture and the tree too for want of sap dries up. Thus the auspicious wind of

Gurbani keeps the atmosphere favourable and renders the fullest help to enable the tree of Nam to grow to its full height. Also it saves the tree of Nam from the hot drying winds of negative qualities and keeps it free from the pollution of the atmosphere. Thus there is unbreakable connection between the Gurbani and God's Name. The noble acts of those persons who recite the Gurbani with emotion fully understanding its meaning and import, exert a great influence on the world. Also it destroys the miseries caused by the two powerful forces of *Maya* (illusion) namely passion and jealousy and it also destroys the sins. The fundamentals taught in Gurbani are worthy of the practice of the best persons. When they lead their lives in the light of these fundamentals, they receive honour from the world. There is glory of them even after death. Gurbani completely cleanses the mind of evil tendencies because it clearly highlights the evil effects of the vices. As is the Commandment :

As borax melts the gold, so lust and wrath waste the body away.

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥

ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥

ਅੰਗ - 932

It is not good to slander anyone. The foolish apostates alone do it. The faces of those slanderers are blackened and they fall into the horrible hell.

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - 755

Regarding the food needed for the journey on the path of goodness, the orders are :

Farid, do thou good for evil and harbour

not wrath in thy mind.

Thy body shall be infested with no disease and thou shalt obtain everything.

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਾ

ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ।

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਾਇ।

ਪਲੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇ।

ਅੰਗ - 1382

Gurbani inspires one to render service to the Guru and makes clear the fruit thereof :

In this world perform Lord's service.

Then, (shalt thou) get a seat in Master's Court, and swing thy arm (happily) says Nanak.

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ।

ਕਹ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲਭਾਈਐ।

ਅੰਗ - 26

Thus it is ordained to keep the inner consciousness free of all blot :

Bear not enmity to anyone.

In every heart the Lord is contained.

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ..

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬਹਮ ਸਮਾਹ।

ਅੰਗ - 25੯

Many such exhortations is the tigress with a great power to destroy the evils. It liquidates all desires that keep the mind moving and fiery at all times and keeps the being in resolutions and opposite thoughts, when he is sitting in prayer. That is the very powerful tigress to kill this she-deer of evil tendencies, which constantly makes the self forgetful of God and does not allow it to get out of the circle of births & deaths, due to pride & ignorance. To free this soul from its false identification with body. Guru Maharaj ordains thus :

My soul, thou art thee embodiment (image) of Divine light, so know thy source.

ਮਨ ਤੰ ਜੋਤਿ ਸਰਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮਲ ਪਛਾਣ

ਅੰਗ - 441

The sun of knowledge dispels the deep darkness of ignorance and reveals the reality that :

Everything is the Lord, everything is the Lord.

There is nothing but God, the world-sustainer.

As one thread holds hundreds and thousands of beads, so is that Lord in warp and woof. The water waves, foam and bubbles are not distinct from water.

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ

ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥

ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ

ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥

ਜਲ ਤਰੰਗੁ ਅਰੁ ਫੇਨੁ ਬਦਬਦ

ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨੁ ਨ ਹੋਈ।

ਅੰਗ - 485

As an actor stages a play and appears in many characters and guises, similarly the Lord when He abandons His guise and ends His play, then the One alone remains, the One alone.

ਬਾਜੀਗਾਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ।

ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਭੇਖੁ ਦਿਖਲਾਈ॥

ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੀਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ।

ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ।

ਅੰਗ - 736

This Onkar is permeated on all sides. It gives evidence of the True Self pervading on all sides :

This entire world, which ye behold is the Lord's manifestation. God's image alone is seen in it.

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰਪ ਹੈ ;

ਰਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ।

ਪੰਨਾ - 921

Gurbani further reveals the expanse of the Invisible and ordains thus :

Wherever I see, there I see Him present.

He, My Master, is never far from any place.

O my soul, ever remember Him, who is contained in everything.

He alone is accounted a companion, who separates not here and hereafter.

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਹੁ ਤਹ ਹਜ਼

ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥

ਈਤ ਓਤ ਨਹੀ ਬੀਛੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥

ਅੰਗ - 677

All the places belong to the Supreme Lord.

In whatever houses, the Lord, places the creatures, similar is the Name, they acquire.

The Lord Himself is able to act and cause others to act.

Whatever pleases the Master, that ultimately, comes to pass.

God has extended Himself by being in endless waves.

The plays of the Supreme One cannot be known.

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ॥

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ॥

ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ॥

ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ॥

ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗੁ॥

ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗੁ॥ ਅੰਗ - 275

Thou hast no form, outline and caste, and Thou art without a colour.

These human beings deem Thee to be far, but thou art pervading publicly.

ਤੁਧੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਜਾਤਿ ਤੂ ਵਰਨਾ ਬਾਹਰ

ਏ ਮਾਣਸ ਜਾਣਹਿ ਦਰਿ ਤ ਵਰਤਹਿ ਜਾਹਰਾ॥

ਅੰਗ - 1096

Thou art the tree, Thy branch has blossomed.

From being very minute Thou hast

become very big.

Thou art the ocean of water and Thou its foam and bubble. Without Thee I see not another.

Of the rosary Thou art the thread and Thou its beads too.

Thou art its knots and Thou its topmost chief bead.

In the beginning, the middle and in the end that Lord is. No one else comes to my view.

Thou art unqualitative, qualitative and the peace-giver.

Thou art unaffected, the enjoyer and imbued in affection.

Thine ingenuities Thou Thyself knowest. It is thou who rememberest Thyself.

Thou art the Master and Thou again the servant.

Thou, O' Lord! art unmanifest and manifest Thyself.

Serf Nanak ever sings Thine praises. For a moment look on him with Thine gracious glance.

ਤੂੰ ਪੇਡੁ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੁਲੀ॥

ਤੂੰ ਸੁਖਮੁ ਹੋਆ ਅਸਥੁਲੀ॥

ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਤੂੰ ਫੇਨੁ ਬਦਬੁਦ॥

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲੀਐ ਜੀਉ॥

ਤੂੰ ਸੂਤੁ ਮਣੀਏ ਭੀ ਤੂੰਹੈ॥

ਤੂੰ ਗੰਠੀ ਮੇਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰਹੈ॥

ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਢੰ

ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਦਿਖਾਲੀਐ ਜੀਉ॥

ਤੂੰ ਨਿਰਗੁਣੁ ਸਰਗੁਣੁ ਸੁਖਦਾਤਾ॥

ਤੂੰ ਨਿਰਬਾਣੁ ਰਸੀਆ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ॥

ਅਪਣੇ ਕਰਤਬ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ

ਆਪੇ ਤੁਧੁ ਸਮਾਲੀਐ ਜੀਉ॥

ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਫੁਨਿ ਆਪੇ॥

ਤੂੰ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਵੈ

ਇਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - 102

Giving many such quotations, they

completely finish ignorance.

The Infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

He is in earth, sky and the under-world. Of all the worlds, he is the Perfect Cherisher.

In forests, grass blades and mountains, the Supreme Lord is contained.

As is His will so are His creatures' acts. The Lord is in wind, water and fire. he is permeating the four quarters and the ten directions.

There is no place without Him.

By Guru's grace, Nanak has obtained peace.

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ..

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ।

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ।

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ।

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ।

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ।

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ।

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥

ਗਰ ਪਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਖ ਪਾਉ। ਅੰਗ - 293

Thus Gurbani by eradicating untold welfare.

The *Bani* produces fragrance in the heart, as does the rose flower. The sweet smell of that flower permeates the oil, when sesame seeds are crushed to make the oil. Thus the *Bani*, manifesting through the heart, protects the person. So much so is the power of the *Bani* that it can bring us the Divine fruit of this tree of (God's) Name in this very life, achieving which it releases us from the circle of births and deaths and merges us with the Almighty and makes us enter

the spheres of God Himself. When we lodge such an exalted *Bani* in our heart, the mind instead of jumping from object to object becomes immersed in this divine sentiment and having destroyed its mind feeling puts on the shape of the non-mind.

Restraining his mind when man remains in the state of beatitude, then, can he tell the secrets of the three worlds.

ਇਹੁ ਮਨ ਲੇ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ

ਤਉ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੈ ਕਹੈ ਅੰਗ - 342

Waheguru will manifest Himself out of this mind itself.

He is in the soul and the soul is in His ownself.

Nanak, His worth cannot be told.

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ

ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨ ਨ ਜਾਇ। ਅੰਗ - 276

God resides in all minds and all the minds are centred in God. When the mind gives complete companionship to God, then :

There were millions of ills in the body.

They have turned into peace and calm concentration.

ਤਨ ਮਹਿ ਹੋਤੀ ਕੋਟਿ ਉਪਾਧਿ..

ਉਲਟਿ ਭਈ ਸਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ। ਅੰਗ - 321

One gets all the happiness of meditation after shedding all the diseases and one feels supreme peace. One realises oneself and automatically, one finds Waheguru present in all things :

When man himself understand his ownself, he suffers not from illness and the three fevers.

ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪੈ ਆਪ।

ਰੋਗ ਨ ਬਿਆਪੈ ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਅੰਗ - 321

One gets rid of all the sufferings of

body, mind and spirit, and all the troubles due to delusion.

My mind has, now, reverted to its original purity.

When I became dead in life, then alone I came to know the Lord.

ਅਬ ਮਨੁ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨੁ ਹੁਆ

ਤਬ ਜਾਨਿਆ ਜਬ ਜੀਵਤ ਮਆ ਅੰਗ - 321

This Self, the element of God Himself, full of complete peace and tranquillity, it was suffering due to the illusion, regarding itself as the separate individual entity, but when it meditated on Gurbani (God's Word), it achieved self-realisation by recognising its real form, it becomes a part of God Himself, which it actually was. Such blessings result from the chanting of the *Bani*, hearing the *Bani*, accepting it and practising it in one's life.

Now regarding your question as to why the mind does not get focused on Gurbani you have yourself to consider whether you have got full faith in the super greatness of the Gurbani. Those in whose heart this faith has been developed, they with the Grace of the Guru, see God inside and outside all over. Those who have not developed such an intense faith, in the supremacy of Gurbani, are only fulfilling a formality in chanting the Gurbani. They are deprived of the love of their Guru and the Guru's form has not found a home in their heart. For this reason, without the company of a perfect saint, they do put in much effort, but remain far removed from achievement. Hearing these words, it should not happen that you should altogether lose heart because to arrive at this stage, you have to cross

over many bars. You have to keep the company of such realised souls, who have achieved this great stage :

Now I see the Lord, hear of the Lord and narrate but the One Lord.

The Supreme Soul is the Creator of the world. Without the Lord, I know no other.

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕ ਏਕ ਵਖਾਣੀਐ

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ।

ਅੰਗ- 846

and who see the shape of God in the world with the open eyes and who with the knowledge of God narrate the voice of the Almighty; who expresses only the grandeur of God through his words. By keeping loving company of such saints one's inner relish is awakened and the earnestness to achieve God becomes very strong. In the absence of attending the holy congregations, there is very little of love for God in one's heart.

2. The second stage of consideration arrives when we consider the discrimination between Truth and non-Truth; the difference between self and non-self. This magic mantra (secret spell) supplies to the being (person) the inner light, which awakens the intense desire to realise God.

3. We have already discussed in great detail equanimity and restraint (ਸਮ ਤੇ ਦਮ', controlling the mind, restraining the sense organs, never to indulge in evil actions. Try to understand these points, by meeting those devotees, who have made a note of those sermons of ours. The correct code of conduct - both physical and mental prove very helpful in achieving concentrating of mind.

4. When we make a reading of Gurbani in a state of consciousness while doing service to others, without any sense of pride and adopt an awakened mindset, many deep feelings would be awakened in our mind and will merge the mind in deep ideas and sentiments. They will bath our mind in the tank of Amrit (nectar) of the divine sentiments.

He, who calls himself a Sikh of the Great True Guru, should rise early and meditate on God's Name.

He should make efforts, early in the morning, take bath and have ablution in the tank of Nectar.

By repeating Lord God's Name under Guru's instruction, all his sins, misdeeds, and accusations are wiped off. Afterwards, at sun rise, he sings Gurbani and whilst sitting or standing he meditates on God's Name.

The Guru's disciple, who with every breath and morsel contemplates over my Lord God, he becomes pleasing to Guru's mind.

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾ-
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤਾਂ।
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ।
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੁ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ ਦੋਖੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈ।
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਥਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗਰਸਿਖੁ ਗਰ ਮਨਿ ਭਾਵੈ।

ਅੰਗ- 305

For those devotees, who find this programme beyond their capacity, we suggest to them a simpler path. They can be called primary class students. When they are reading the Bani, they should pay full attention to the correct sounds

and long and short vowels of the text, then their mind will not run away.

The second method is that one should try to understand the inner meaning and ideas of Bani and should lose oneself in understanding the deep meaning of the Gurbani.

The third method is to lose (identify) oneself in the ideas and sentiments, which are expressed in the holy text. When the mind is immersed in these sentiments, that is the sign of the nearness of Waheguru; and it (mind) will experience bliss. Thus the divine sentiments will awaken in the mind of itself.

You should get up at dawn. Start the jap (repetition) of Gurus mantra, after learning the technique from some realised person. Those who do not know the technique (of the jap of God's Name) have to put in extremely hard labour. You can easily solve a sum of Algebra, if you use the formula; without the formula, you have to put in labour aimlessly; even then you often cannot arrive at the answer. Bring your breathing under control, make it fine, fix your attention on the breathing; also with every breath, you should do the jap of Name; according to the technique make the breath slow; so that you hardly feel that the breath is coming in and going out. Completely link your consciousness with the music of God's Name, your consciousness would go so deep as to make you reach the exalted realms of the *anahad* (wordless music), which stage has been described in very great detail in the previous discourses.

Listening to Sant Maharaj's words,

there was such a pin drop silence in the meeting, that if someone breathed a thick breath (which produced a slight sound) people greatly disliked it. Today there was so much effect of Sant Maharaj's sermon on audience that bending their head, the listeners submitted that driven by their mental persistence, they had been completely wasting their time so far. We never realised the need of learning the technique of jap from any realised person even though the Bani of *Guru Granth Sahib Maharaj* had advised the devotees of Guru (us) to take help from *Gurmukhs* who have realised God. We cannot learn the knowledge of the true path, without the guidance of the expertise who have realised God. Praising the *Gurmukhs* (men of the Guru), Guru Maharaj commands thus :

Servant Nanak asks for the dust of the feet of that Sikh of the Guru, who himself contemplates on God's Name and makes others contemplate thereon.

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ॥
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ

ਅੰਗ - 30੮

But intoxicated with our own ideas, we attached no importance to these Words of the Guru. As a result, we have been able to achieve nothing. Our age so far has gone waste; we feel the regret that till the present age, we have achieved nothing. Now we have got the firm belief that Guru Nanak the True Emperor of the World has sent you to Chandigarh to teach us to do the jap of Nam and also to make the others to do the jap. Now take pity on us and confer the right consciousness knowledge on us according to the stage of our life; so that we should be now determined to spend

the rest of our life, in the quest of God and in the love of our divine Gurus.

Having these sentiments of the audience, Sant Maharaj casting his glance of mercy, announced that it was very good that they are carrying on this *satsang* in the right way. It is the fruit of this *satsang* that such ideas have awakened in your hearts. Does not matter; the Guru would bring the welfare of all. After sometime, you would learn the technique of advancing on the God's path. After stating this much, Sant Maharaj retired into his own room.

Dear devotees, how pleasurable were those days, when there used to be rain of *Amrit* (nectar) from the mouth of the great saint, a great soul and the embodiment of God. Countless seekers used to derive full advantage from his discourses. They felt the coolness of the tank filled with the *Amrit of Bliss*. Those days are passed and would never return. But it is fortunate that the consciousness (knowledge) of the path of life, which he preached and of which he set a personal example by practising in his own life that way of life, which was according to the Bani, still continues to inspire the devotees, and they are making a success of their life even today.

Divine Symphony & Divine Light

(Discourse III)

In 1961, the congregations in Chandigarh began to draw very large audiences. We could not do much publicity though; we could not even distribute printed posters on a large scale. Nor could we publish notices in the newspapers as we had no experience in that field. But by degrees, the information regarding these spiritual meetings spread to far off cities and the seekers were attracted to these congregations. People along with their families converged to these functions in the grounds of the sector 19 Gurdwara. They took their seats punctually. Sant Maharaj used to come from the bungalow of Sardar Ajmer Singh Ji, in sector 10 and he reached the site of the meeting at exact 8. a.m.

Yesterday, after the large audience had listened to his discourse, many persons had come to meet Sant Ji. I sent the interview-seekers inside to meet him, one by one. I wanted all waiters to get sometime. I so arranged it within the limits of the time available. Keeping in view their numbers. I did not want any seeker to remain deprived, since many of them had come from distant towns. They met Sant Ji by turns, S. Rala Singh many times came to tell me that it was time for Sant Ji to take his lunch and there after to take some rest. So I was asked to finish these interviews as soon as possible. But the queue of the interview seekers did not seem to end. It was now 1.30 p.m. and the time for Sant Ji's lunch was fixed at 12

noon. That time too passed and still the interviews did not finish. I too was in a great hurry to finish these meetings, but some how I could not do so. I gazed at the face of Sant Maharaj, but he the embodiment of grace did not find fault with me for outstepping the time limit. At last, it was 1.45 p.m. We said, Sant Ji, today we have put you to a lot of inconvenience. Owing to our stubbornness, your time to take lunch and rest is long past.

On hearing this, Sant Ji, the embodiment of love smiled and remarked, "Today you have not given time to all the interview seekers. Some are still left out. Go and find out." I came out of the room and scanned the front and back verandas. I could find none. All had left for their homes. There were folds in the carpets that had been spread for people to sit upon. I went back and reported, "Great Sir no one desirous of having an interview (with you) has been left out." He was a perfect saint; omniscience came natural to him. Someone's (silent) sound, some attraction was being felt by him. He repeated, "Go and find out very carefully." I was having the rounds of the room. Only familiar persons, who were daily comers were sitting here and there. The important Sikh gentlemen, who were part of the organisation, were resting on the first floor, after taking their food. Baba Ji (Rala Singh) was feeling very impatient and was readying the food plate for Sant Ji; and was telling me, you should care atleast for

the (time of the) lunch of Sant Ji. I pleaded, Baba Ji, what should I do? People come from some far off places with the desire to seek a meeting with Sant Ji, why should I act as a wall between their intense love and the great saint? You yourself saw what a big congregation had turned up today to have a glimpse (*darshan*) of Sant Maharaj. To each of them, I got the minimum time. Today, Maharaj Ji twice insisted on me to say that some interview seekers had been still left out. I have twice scanned the veradahs. I could not discover any extra person. What should I do now?

And thus, I once again went inside and made the old submission (that there was no one left out).

Sant Ji remarked, "In the corner of the verandah a devotee, wrapping himself in white shawl was offering his prayers and saying, I must have a meeting with Sant Ji, if only he himself would grant me a little time." In the outer verandah, I heard a very faint sound of someone's sobs. I brought him into consciousness by touching him and prayed to him to come into the presence of Sant Ji. That devotee, in a frenzy of God-consciousness started weeping loudly and remarked, "How merciful you are!" You have heard the prayer of a poor person like me. At last, you have called me into your presence; you have been sending responses to me while I sat (hopeless) outside. I have visibly seen that you are all divine light. I have been making the mistake of looking on you as a body (really you are all Light of God). My Master, do not take away from me this glimpse of divine Light, all through my

life. You should always live within me and I the lover of your holy feet should dedicate all my life to your worship.

Maharaj Ji gave him his blessings and commanded, the saints are not the body. They regard the body as a sort of garment, their existence is merged in the being of the Almighty. They live for a number of breaths as per their destiny. They leave their body and become one with the Eternal God. The saints never enter life, nor do they quit it. The populace through delusion celebrates their birthdays & also observe their death anniversaries. They do not recognise the true identity of the saints. This devotee was working in the Railway Workshop at Kalka. His name was S. Mahinder Singh and the devotees in general who knew him since the Lahore days used to call him the *Mastana* (the intoxicated). When I came out, I saluted this devotee, who was dyed in great religious hue. I said, dear one, you are blessed; since you remain linked to the great saint, recognising his divine personality. Such like wonderful incidents used to take place almost everyday at the saint's residence as well as on the occasion of holy gatherings.

Today a learned Pandit, hearing the saint's reputation came from sector 10. At that time, the great saint was delivering his sermon. That Pandit was wearing long hair. His dress was that of the Brahmin, coming there he offered obeisance to the saint and stood before him, folding both his hands. He disclosed, Great Sir, all through the night, I kept attending your congregation and kept hearing your voice. Through the power of my scholarship, I

experienced that your words pierced right through, in all the persons. Your voice was spreading a great force. It kept all spell bound and was teaching concentration to all. The gathering across the road had filled the whole school ground. Your words were irresistible like the arrows of Arjun; or like the irresistible arrows of Bhisham Pitamah and Dronacharya in the battle of the Mahabharat. In the same manner, every word of yours uttered with a powerful voice was illuminating the dark corners of the depths of people's hearts. Judging against the background of my scriptures I felt that here was a yogi who had crossed the limits of passion and attachment, a knower of the Eternal, was talking about the Divine, in his guise of divine light who had come as a result of the great meritorious earnings of the audience. I have heard your sermon. Now my only request is that I seek some clarifications from you.

This Brahmin was almost six feet tall. He had a solid body and the wave of cheerfulness was visible on his face. His eyes were reddish and his face was completely at peace. Folding his hands, he humbly made this submission :

1. It flashed on my sight but why was I not able to see it?

2. It seemed audible to me, but why was I not able to hear it?

He uttered only this much statement. We all were wondering as to what was this question about. This is a mysterious question, the like of which Raja Janak put to all the sages, saints and Pandits of *Bharat*.

"Is this the Truth or is that the Truth?"

To give the answer to this question, a big crowd of India's scholars, sages and saints stayed at the court of Raja Janak for eight years, for no one could leave without giving the answer. In the end, a hunchback child of 8 years, whose body had eight twists (his name was Ashtavakar) came and said, O king, your question is secret, so I will give a secret answer to it. It is like this : This too is false, that too is false'. This sort of question was put to Sant Ji Maharaj by that learned Brahman. Sant Maharaj gave an immediate answer.

There is lack of practice.

At that time, he made obeisance to Sant Ji and blessing him, said at the time of departure, "you are a perfect great man, who has removed the delusion of my mind and given the answer to my secret question, in just one sentence. Great saint, give me your blessing so that hence forth, I may do more practice." Pronouncing countless blessings, he took his departure. The entire audience, that had come to listen to the sermon of the great saint was wondering - we have not understood exactly what the question was, nor have we got any hang of the answer. Most of the daily visitors were men of spiritual earning; they were the employees and the officers of the Civil Secretariat. The followers of Radha Soami came everyday in the shape of a batch. Generally they addressed the Sant Ji as uncle. They had love for us all. Never was there any argumentation between us. They too were there in search of truth. Many of our congregations were the followers of Baba

Jawala Singh Ji of Harkhoval or pupils of Baba Hari Singh Ji of Kaharpur or disciples of Baba Ajit Singh of Nakharpur; also devotees of Baba Vasakha Singh of Amritsar; also Dr. Veer Singh and some others had relationship with other saints. They listened to the lectures of Sant Ji with great earnestness and they were full of the deepest respect for him. They felt intoxicated in the presence of Sant Ji. Listening regularly to the discourses of Sant Ji, many devotees, who had relationship with Sant Randhir Singh also started attending these meetings. Hearing about internal states they felt full of earnestness.

We all were looking at each other, wondering what was that Pandit's question and what was the meaning of the reply given by Sant Ji. We could not understand it. Sant Ji understood the mental conditions of all and remarked, what are you considering. All put on very respectful smile and all bent their heads. At that time, I submitted thus, Great Sir, the Pandit who came from Hoshiarpur neither took his seat, nor did he partake of any *Parshada* (holy food), or even water. He came and put a question and you gave the reply. We neither understood his question nor did we understand your reply. At that time, Sant Maharaj taking pity on us explained thus : Dear ones, he asked a very secret question. That Pandit was not only very learned, but also full of spiritual practices. He had said that he had a glimpse of a light, but it soon vanished. His second question was that he heard in his mind the celestial music, but it too soon dimmed. My reply was that it was

due to lack of practice that such a state arrived, but soon disappeared.

Hearing the entreaty of all of us, His Holiness said, he had explained in very great detail about the internal lights and about the divine music, played in one's heart. Those devotees who took notes of these conditions, may go over their notes once again. In their absence, there are many knowledgeable practitioners among you, you may make mutual consultations. In that connection I want to make it clear that the divine music in five tunes, which is heard at the time of prayers during the initial stages are initially tolerable and stay inside. When you go into the deepest meditation, then you touch the tune of the Invisible (God), but that music (harmony) is so powerful that the physical body cannot stand it. The body gets trembling sensation. In some cases one loses one's balance and flies upwards. Some have a feeling that my body will vanish into thin air, bit by bit. It is intolerable. That divine tune can be heard now by the advanced seekers. In that music you hear the symphony of many instruments together. Guru Maharaj has hinted at that in the Gurbani :

There one hears the resounding of strings of the musical instruments and sees the True Throne of the sovereign Lord.

Hear thou the music of the home of mental peace and be attuned to the celestial stillness.

Reflecting on the ineffable discourse of God, man's desire is dissolved in the very mind.

Turning away from the world, the heart lotus is filled with Nectar and this mind,

then goes not anywhere.

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸਲਤਾਨ।
ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ
ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ॥
ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ
ਇਹ ਮਨ ਕਤਹ ਨ ਜਾਇ।

ਅੰਗ - 1291

This divine tune is very unique indeed, as is ordained in Gurbani :

The celestial music of Guru's hymns resounds in the unique place (of the tenth gate).

With the melody thereof, the Cherisher of the Universe is fascinated.

ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਬਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ।

ਤਾ ਕੀ ਧਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ।

ਅੰਗ- 186

Those who are practitioners of the spiritual programme, observing with firm perseverance, all the moral rule and restraints, generally attain such a state. His second question was: I was able to catch a glimpse of it, but why did that not last? That was the divine light appearing in all its purity. It was filled with so much excessive energy that the body could not stand it. It is a few fortunate ones to whom this Light is manifest. With constant practice, that Light comes to be seen constantly. These are the states of advanced spiritual practitioners. Only the person to whom these have been manifest, knows their secret.

If you are able to hear the Divine Symphony for a second or two, its intoxication does wear off for a long time. If you have a glimpse of that *Divine Light*, its intoxication does not go off for months and years. One begins to feel strange divine sensations in one's body. These are

the states of supreme bliss, about which that Pandit had put the secret question. Though these practices are exalted states, they are not the ultimate goal. So long as a being does not rise above the consciousness of triplicate body (physical, mental and spiritual), above the state of three *Gunās* (qualities, good, bad and indifferent), also above the state of five sense organs (eyes, ears etc) and five work organs (hands, feet etc.), till one lives beyond five elements, till his mind, consciousness and intellect crosses the normal sphere and enters the sphere of soul-consciousness, till then one is not freed from the circle of births and deaths. Achievement of true knowledge is a visible spiritual state. This does not consist in the ovetical knowledge of mere talk. The world is crowded with people who talk about True Knowledge (with little practical application). As Guru Maharaj has ordained :

Divine Knowledge is not sought by mere words. To explain it is hard like iron.

ਗਿਆਨ ਨ ਗਲੀਈ ਢਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰ॥ ਅੰਗ -
465

Till one's devotional programme is completed and one feels himself as a spectator (not an actor) till then one's knowledge is only talk-centred). Knowledge implies knowing the Truth. No purpose is served by mere verbal knowledge. These are extra ideas, which fill the mind with the material of more knowledge. About receiving the true Light of knowledge, Guru Maharaj ordains as under :

Then gnosis wells up within the mortal and his evil intellect departs, the core of

his mind's sky is drenched with the immortalising ambrosia.

He who realises the secret of this contrivance; him meets the supreme Guru-God.

ਉਪਜੈ ਗਿਆਨੁ ਦੁਰਮਤਿ ਛੀਜੈ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸਿ ਗਗਨੰਤਰਿ ਭੀਜੈ॥

ਏਸੁ ਕਲਾ ਜੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ॥

ਭੇਟੈ ਤਾਸੁ ਪਰਮ ਗਰਦੇਉ॥ ਅੰਗ - 974

When one achieves true knowledge, then the Amrit of Naam pervades the Tenth Gate and one feels supreme peace. If you want any further consideration on this topic, then make a thoughtful study of Veni's Bani in Ram Kali, specially the text :

The left wind-pipe, the right wind-pipe and the central one; These three abide in one place.

ਇਤਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਅਉਰ ਸੁਖਮਨਾ

ਤੀਨਿ ਬਸਹਿ ਇਕ ਠਾਈ॥ ਅੰਗ - 974

So knowledge is not a mere of knowing; it is a matter of personal experience when there is a complete destruction of I and Mine feeling. Guru Maharaj ordains thus :

Divine Knowledge is not sought by mere words. To explain it is hard like iron.

If one become the recipient of Lord's grace, then alone he obtains it. Other devices and orders are but ruinous.

ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰ॥

ਕਰਮਿ ਸਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ

ਹੋਰ ਹਿਕਮਤਿ ਹਕਮ ਖਆਰ॥ ਅੰਗ - 465

In the world, there are many masters of talk, who go on crying 'knowledge, knowledge', but that is not manifested, till one is completely devoted and completely absorbed in Nam Nectar. True Knowledge

can't be achieved till one receives the Grace of the Guru :

Everyone talks of Divine knowledge and Divine knowledge.

Talking and talking one enters into controversies and suffers pain.

No one can help arguing and talking of the Lord's knowledge.

Without being imbued with the Name-Nectar, emancipation can be obtained not. The Lord's knowledge and meditation are all obtained from the Guru.

Through the true mode of life, He, the True Lord, abides within the mind.

The perverse person preaches piety, but himself practises it not.

Forgetting the Name, man obtains not place of rest.

ਗਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥੈ ਸੁਭੁ ਕੋਈ॥

ਕਥਿ ਕਥਿ ਬਾਦੁ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ॥

ਕਥਿ ਕਹਣੈ ਤੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ॥

ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ॥

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸੁਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਈ॥

ਸਾਚੀ ਰਹਤ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਸੋਈ॥

ਮਨਮੁਖ ਕਥਨੀ ਹੈ ਪਰੁ ਰਹਤ ਨ ਹੋਈ॥

ਨਾਵਰ ਭਲੇ ਥਾਓ ਨ ਕੋਈ॥

ਅੰਗ - 831

About this world Gorakhnath once asked Guru Maharaj, O Nanak you assert that only One Waheguru in different shapes is playing the game of life, then how did this world come into existence? It was only Waheguru. Guru Maharaj said: before the creation of the world, there was no existence of the fly of Maya (illusion), also there was no nature in any shape or form of Maya in God. There was no possibility of duality in Him; He was sporting in His own pleasure. In his own bliss, He manifested Himself and assumed many shapes; from the Invisible, He

assumed the Visible Forms. But Waheguru along with creation, created another element named *Haume* (I-ness or Pride). This (*Haume*) has covered the entire creation like the amar creeper. As a result of *Haume*, the whole mass of people was divided into small groups and individual consciousness. (Each person feels himself to be separate from all others). This is *Maya*, this is ignorance. They may have separate names, but they are manifestations of the element of *Haume*. Guru Maharaj ordained :

In what, what way the world comes into being, O man?

By what, what ills does it perish?

Says the Guru -

Through self-conceit the world comes into being, O Sire.

Forgetting the Divine Name, it suffers pain & perishes.

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦਖ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - 946

There should be complete destruction of the feeling of 'I' and 'mine'. All the desires should be liquidated. Mind should be finished and one should get into the state of non-mind. One should realise one's real form as self or God - being in sphere of divine Reality. This is the final state, but it can never come without the grace of the Guru. According to the convention of *Sikhism* as established by great men, the *Panj Piaras* (Five Beloveds of Guru Ji) give initiation of *Guru Mantar* (to disciples) in the presence of *Guru Granth Sahib*. They are dedicated to the *Guru Granth Sahib*. When we consider the text of *Guru Granth*

Sahib, it tells us the characteristics of the true saint. It also puts us in the knowledge of the glory of the Saint. It explains that the saint and *Ram* (God) are both one and the same thing. There is no difference between the two. The function of the saint is to make people repeat the Name of *Ram*.

Kabir, for performing service, only the two personalities are sublime, one the saint and another the Lord.

The Lord, who is the Giver of salvation and the saint, who makes man utter the Name.

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ

ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥

ਰਾਮ ਜ ਦਾਤਾ ਮਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮ॥ ਅੰਗ - 1373

The status of the saint is very exalted indeed.

What are they like, who forget not the Name?

They are like the Lord. Know that there is absolutely no difference between the two.

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ।

ਭੇਦ ਨ ਜਾਣਹ ਮਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ।

ਅੰਗ - 391

Those saints who have completely dedicated themselves in meditation and have mastered the true knowledge, they become indistinguishable from God. They never for a moment forget God. Their I-ness has been totally washed away. They are put by their Guru in the service of people for their welfare.

Who with every breath and morsel of theirs, forget not God's Name and within whose mind is this spell, they alone are the blessed and they alone are the perfect saints, O Nanak.

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ
ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤ੍ਰੁ॥
ਧੰਨ ਸਿ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਪਰਨ ਸੋਈ ਸੰਤ॥

ਅੰਗ - 319

By keeping company of such saints, and performing the meditation, the efforts of the devotees soon fructify. As is commanded :

Load thy merchandise and set out with the saints.

Abandon other entanglements of deadly sins.

ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ॥

ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ॥ ਅੰਗ - 283

Keeping company with such saints, thanks to their grace, one achieves illumination of True Knowledge.

The Guru has given me the collyrium of divine knowledge, by which the darkness of ignorance is dispelled.

By God's grace, I have met the Saint (Guru) and my mind, O Nanak, is enlightened.

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ

ਅਗਿਆਨ ਅਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ

ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ॥

ਅੰਗ- 293

The saints never assume the role of the Guru; they only carry out the duty assigned to them by Guru Maharaj. They destroy the false outlook of the beings and enable them to enter the sphere of Truth. For this reason, it becomes our duty to accord respect to such personalities. When one sees the light of True Knowledge, and the worldly outlook is completely changed, then one sees the same one (God) at all places and in all beings performing all the

actions Himself. He is himself the seer and also the sight.

The Infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

He is in earth, sky and the under-world.

Of all the worlds, he is the Perfect Cherisher.

In forests, grass blades and mountains, the Supreme Lord is contained.

As is His will so are His creatures' acts.

The Lord is in wind, water and fire.

He is permeating the four quarters and the ten directions.

There is no place without Him.

By Guru's grace, Nanak has obtained peace.

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤੁ॥

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲੁ॥

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੁ॥

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਥਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ॥

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥

ਗਰ ਪਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਖ ਪਾਉ॥

ਅੰਗ - 293

With this speech the time was up and Sant Maharaj got up and proceeded to his residence.

Guru Arjan, the God Manifest

ਗਰ ਅਰਜਨ ਪਰਤਖ ਹਰਿ

The first meeting between Guru Nanak Dev, the True Emperor of the world and King Babur took place at Aminabad. At that place, Babur had made all people prisoners and put them to forced labour. After a terrible massacre and the horrible blood bath of the war, there was a kind of death like atmosphere over the hearts of the people of India. Being a witness to that great calamity, people everywhere almost shuddered and became speechless. Guru Ji witnessed the helpless Indian people, who looked like lifeless beings. He stated this in his bani :

The body cloth shall be torn into pieces

.....

ਕਾਇਆ ਕਪੜ ਟਕ ਟਕ ਹੋਸੀ.....॥

ਅੰਗ - 723

The scene of the battlefield was horrifying in the extreme. Women were being dragged out of their houses. They were being raped. It looked like the most contemptible aspect of the human nature. At that time, Guru Nanak the sovereign, addressed Babur as under :

So much beating was inflicted that people shrieked. Didst not Thou, O God, feel compassion?

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ

ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨ ਆਇਆ।

ਅੰਗ - 360

Babar was given a severe warning that he will have to suffer the consequences of these horrible atrocities, of these

oppressions. When the war was being waged by both the sides, there was no hatred or anger in our hearts. O Babur, when one of the warring armies is defeated, from that very moment onward, the rule of the victor king starts. You have committed horrible atrocities on the people, who had become your own subjects. You assumed the form of ferocious tiger and entered the barn of unarmed people, who were like the meek cows and covered them all with blood. You have become the ruler of these helpless people. On the day of judgement, explanation will be demanded from you for this heinous crime.

If a mighty man smites another mighty man, then the mind feels not anger. Pause. If a powerful tiger falling on a herd, kills it, then its Master is to be questioned.

ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ

ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ।

ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ

ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪਰਸਾਈ॥

ਅੰਗ - 360

You are feeling no heartache after hearing the moanings and cries of these people. You have dragged into dust, those people, who were leading peaceful comfortable life. You have reduced the happy persons into life-long weeping. You are a sinner. God is the lord of this creation. He is the God of *Hindus* and *Muslims* also and of the good people and also of the sinners.

Thou, O Maker, art the equal Master of

all.

ਕਰਤਾ ਤੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ।

ਅੰਗ - 366

This Lord will demand an answer from you on the Day of Judgement As a result of these heinous crimes, you will be thrown into hells, as a punishment for these sins.

Hearing this roar of truth, Babur was shaken. He called for forgiveness. He paid obeisance at Nanak's feet and entreated. He could not stand the resplendent glory of the Guru. He shuddered from the bottom of his heart. He appealed as under :

O you, mendicant God. Take pity on me. My eyes are visualizing that hell, where explanation would be demanded for my foul deeds. I am face to face with that hell, which is ablaze with fire. Kindly pardon me. Truly I have committed wrong. As soon as the army of Ibrahim Lodhi was defeated, at that very time, my rule began. But I having lost my way in the darkness of my mind, I could not realize my duty. And I ordered for general massacre. O divine mendicant, you have opened my eyes. I am under your disposal. Kindly show me the right path. I will obey your command bending my head before you. The Guru's command was : release all the prisoners. Return the goods of all, confiscated by you. Provide homes for those, whose houses have been destroyed by your army. Return the goods of those, whose goods have been looted and earn their gratitudes. Repent of your sins. What harm had the general public done to you, that you inflicted such terrible punishments on those without any

fault of theirs?

The Guru's orders were immediately complied with. People freed from bonds started happily returning to their homes. The goods looted by the army men were returned to their owners, after identification. Sovereign Guru Nanak, noticing the joys of the populace, gifted that kingdom to Babur. But he divided the kingdom into two parts; giving worldly rule to Babur while the Guru Baba ruled over the spiritual kingdom.

The Guru will rule the spiritual world & Babur, the temporal.

ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਓ।

Babur got his sins pardoned by Guru Nanak, the True Emperor. He kept cordial relations with the house of the Gurus. Babur's son was defeated by Sher Shah Suri and he came to Guru Angad Dev. The Guru was immersed in meditation & did not notice his arrival. Standing before the Guru, Humayun was to ask for Guru's favours. But even now there was pride in the heart of the defeated king (Humayun). He thought Guru Ji had ignored his arrival. He lifted his weapon against Guru Maharaj. Guru Maharaj remarked, "Where had gone your bravery, when you were facing Sher Shah Suri? He felt ashamed of his mistake and begged pardon for that, and begged for the return of his lost kingdom. Guru Maharaj, being the embodiment of mercy, gifted that lost kingdom to him and he became a king thereafter.

(.....to be Continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ,
CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ
ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : **0061-406619858**

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$

ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ

ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ

ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ

ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 2020 ਨੂੰ

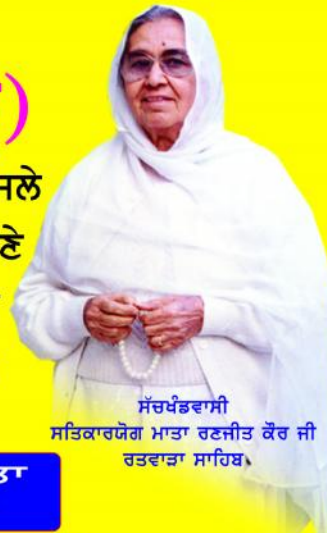
ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨਿਉ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ : ਟਰਸਟ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਸੁਣਨ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ
1 ਨਵੰਬਰ 11.30 ਵਜੇ ਰਾਤ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤ
ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 11.00 ਵਜੇ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਤੇ

ਸਮਾਗਮ ਲਾਇਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ

You Tube :- <https://www.youtube.com/ratwarasahib>

www.facebook.com/ratwarasahib1

Apps (for both apple & andriod) : ratwara sahib TV

ਵੱਲੋਂ : ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ